

**Hiv/aidsberichtgeving in vier lokale kranten
in Zuid-Afrika:
*De Carletonville Herald, Potchefstroom Herald en
NoordWes Gazette, en de Klerksdorp Record***

M.C. Tienstra (Bachelor of Journalism, Christelike Hogeschool Ede)

**Onderzoeksverslag voorgelegd ter gedeeltelijke nakoming van de vereisten
voor de graad van Magister Artium in Kommunikasiepraktyk aan de
Noordwes-Universiteit.**

Studieleider: Mevr. T. Swanepoel

Medeleider: Dr. L.M. Fourie

2007

Potchefstroomkampus

Voorwoord

Tijdens dit onderzoek dook ik in de wereld van de lokale krant. Het was erg interessant om te kijken naar de rol van de krant in de hiv/aidskwestie in het algemeen en de lokale pers in Zuid-Afrika in het bijzonder. Vooral omdat hiv/aids zo'n enorm probleem is. Een probleem dat helaas nog steeds groeit.

Ik wil ten eerst mijn studiebegeleiders Thalyta Swanepoel en dr. Lynnette Fourie bedanken voor de begeleiding bij dit theoretische deel van de master. De duidelijke en kritische opmerkingen hebben mij ontzettend geholpen. Door de duidelijke en kritische opmerkingen wist ik altijd precies waar ik aan toe was.

Verder wil ik mijn ouders bedanken voor de steun en aanmoediging die ze me hebben gegeven om in Potchefstroom te studeren, ook al betekende dat dat hun dochter naar de andere kant van de wereld ging.

Ook wil ik de hoofdredacteurs en nieuwsredacteur van de lokale kranten uit dit onderzoek bedanken voor hun medewerking aan dit onderzoek. De interviews waren erg verhelderend en een goede aanvulling op de analyse.

Marleen Tienstra, Zwolle, december 2006

Abstract

This research paper investigates the functions of community newspapers in the battle against hiv/Aids. The research is conducted through studying literature, analysing four selected community newspapers and interviewing the editors of the newspapers.

According to the literature, a community newspaper stands closer to the reader than any other newspaper, which means it could have a larger impact than for example a national paper. A community paper can provide information or start a debate in the community.

The media can focus the attention of the reader on hiv/Aids through agenda setting. By giving the subject prominence in a publication, for instance, the media show how important they consider the subject.

The functions of the press can be divided in different categories: the informative function, the press as a booster of the public debate, the service function, the educative function and the entertainment function. This study finds that not all the researched newspapers consider it their responsibility to cover hiv/Aids. The importance that the editors give to the subject and the number of articles that reaches the publication also does not match. The functions the newspapers mainly fulfil, are the information and education function. The reasons for a moderate coverage of hiv/Aids include a lack of statistics, a lack of information from organisations, staff shortages and fear that the reader will receive the opinion that the newspaper writes about the same things over and over again.

Keywords: community press, hiv/Aids, agenda setting, media agenda, public agenda, functions of the press.

Samenvatting

Dit onderzoek kijkt naar de functies van de lokale pers in de strijd tegen hiv/aids.

Het onderzoek is uitgevoerd door middel van een literatuurstudie, de analyse van vier geselecteerde lokale kranten en interviews met redacteuren.

Uit de literatuurstudie blijkt dat een lokale krant dicht bij de lezer staat en zo een grotere impact kan hebben. Ze kan informatie verspreiden en een discussie op gang brengen. Door middel van agendasetting kan de pers hiv/aids onder de aandacht van de lezer brengen, door prominentie aan het onderwerp te geven laat ze zien hoe belangrijk ze het onderwerp vindt.

De functies van de pers zijn in een aantal categorieën te verdelen: de informatieve functie, de pers als aanjager van het publieke debat, de servicefunctie, de educatieve functie en de amusementsfunctie. Niet elke functie is even relevant voor het schrijven over hiv/aids. De lezer beschouwt de informatieve en educatieve functie ook als belangrijker dan bijvoorbeeld de amusementsfunctie.

Uit de analyse en interviews bleek dat de onderzochte lokale kranten het niet allemaal even belangrijk vonden om over hiv/aids te schrijven. Het belang dat de redactie aan het onderwerp hechtte en het aantal artikelen dat uiteindelijk in de krant terechtkwam, kwamen in het onderzoek ook niet overeen. De kranten vervulden hoofdzakelijk hun informatieve en educatieve functie. De redenen voor een matige berichtgeving over hiv/aids waren een gebrek aan statistieken, een gebrek aan informatie van organisaties en instellingen, een gebrek aan personeel en een angst dat de lezer zou vinden dat de krant steeds over hetzelfde schreef.

Sleutelwoorden: Lokale pers, hiv/aids, agendasetting, media agenda, publieke agenda, functies van de pers.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1	7
Achtergrond, probleemstelling en methodologie	7
1.1 Inleiding.....	7
1.2 De pers in Zuid-Afrika.....	8
1.2.1 De lokale pers.....	8
1.3 Probleemstelling en algemene onderzoeksvraag	9
1.3.1 Deelvragen	10
1.3.2 Specifieke onderzoeksdoelen	10
1.4 Centrale theoretische uitgangspunten	10
1.5 Methode van onderzoek	11
1.5.1 Literatuurstudie	11
1.5.2 Inhoudsanalyse	11
1.5.2.1 Categorie 1: De functies van de media	11
1.5.2.2 Het onderzoeksmateriaal	12
1.5.2.3 Categorie 2: Genres	12
1.5.3 Interviews	13
1.6 Hoofdstukindeling	14
Hoofdstuk 2.....	16
Theoretische onderbouwing: Agendasetting.....	16
2.1 Inleiding.....	16
2.2 De functies van de pers	16
2.3 De agendasettingtheorie	17
2.3.1 Oorsprong van de agendasettingtheorie	18
2.4 Hoe wordt de media-agenda gecreëerd?	18
2.4.1 Bronnen en hun gedragingen	19
2.4.2 Journalisten en hun relatie tot bronnen	19
2.4.3 Gebeurtenissen	20
2.4.4 Andere media	20
2.5 De invloed van de media volgens de agendasettingtheorie	20
2.5.1 Publieke agenda.....	20
2.5.2 De invalshoek van de journalist	21
2.6 Kanttekeningen bij de agendasettingtheorie.....	22
2.7 Medicalisering.....	23
2.8 De lokale pers in de agendasettingtheorie	24
2.9. Conclusie	25
Hoofdstuk 3.....	26
Hiv/aidsberichtgeving in de Carletonville Herald.....	26
3.1 Achtergrond Carletonville Herald.....	26
3.2 Hiv/aids in de Carletonville Herald	26
3.2.1 2 juni.....	26
3.2.2 9 juni.....	27
3.2.3 16 juni.....	27
3.2.4 23 juni.....	27
3.2.5 30 juni.....	28
3.3 Samenvatting hiv/aidsberichtgeving	28
3.4 Nieuwsredacteur Carletonville Herald.....	28
3.5 Conclusie hiv/aidsberichtgeving in de Carletonville Herald.....	30
Hoofdstuk 4.....	32
Hiv/aidsberichtgeving in de Potchefstroom Herald en NoordWes Gazette.....	32
4.1 Achtergrond Potchefstroom Herald en NoordWes Gazette	32

4.2 Hiv/aids in de Potchefstroom Herald	32
4.2.1 9 juni.....	32
4.2.2 30 juni.....	33
4.2.3 14 juli	33
4.2.4 28 juli	33
4.3 Hiv/aids in de NoordWes Gazette	34
4.3.1 20-26 juni.....	34
4.2.3 27 juni – 3 juli.....	34
4.2.4 4-10 juli.....	35
4.2.5 18-24 juli	36
4.4 Samenvatting hiv/aidsberichtgeving	36
4.5 Hoofdredacteur Potchefstroom Herald en NoordWes Gazette	36
5.5 Conclusie hiv/aidsberichtgeving in de Potchefstroom Herald en de NoordWes Gazette	39
Hoofdstuk 5.....	41
Hiv/aidsberichtgeving in de Klerksdorp Record	41
5.1 Achtergrond Klerksdorp Record	41
5.2 Hiv/aids in de Klerksdorp Record	41
5.2.1 Week 22	41
5.2.2 Week 23	41
5.2.3 Week 25	42
5.2.4 Week 27	42
5.2.5 Week 28	42
5.2.6 Week 30	43
5.3 Samenvatting hiv/aidsberichtgeving	43
5.4 Hoofdredacteur Klerksdorp Record	44
5.5 Conclusie hiv/aidsberichtgeving in de Klerksdorp Record.....	45
Hoofdstuk 6.....	47
Conclusie	47
6.1 Inleiding.....	47
6.2 Conclusie literatuurstudie.....	47
6.3 Conclusie analyse	48
6.4 Slotconclusie en aanbevelingen	49
Bronnen en literatuur.....	51

Hoofdstuk 1

Achtergrond, probleemstelling en methodologie

1.1 Inleiding

De pers kan een belangrijke plaats in de maatschappij innemen. Daarin zijn vijf functies te onderscheiden. Ten eerste biedt een krant *informatie* over wat er in de wereld, of in de eigen streek aan de hand is (Kussendrager, van der Lugt & Rogmans, 1997:20). Zo kan de krant ook informatie geven over de ontwikkelingen rondom een onderwerp als hiv/aids. Daarnaast is de krant een *aanjager van het publieke debat*. De derde functie die de krant kan vervullen is die van *amusement*; de krant kan voor het plezier worden gelezen. Dan is er de *servicefunctie* door het publiceren van bioscoopagenda's, boekaankondigingen, recensies en dergelijke. Ten slotte vervult de krant een *educatieve functie*. De pers kan door verschillende van deze functies, vooral de educatieve en informatieve functie, een rol spelen in hiv/aids (zie paragraaf 2.2).

Hiv/aids is een enorm probleem in Zuid-Afrika. Meer dan vijf miljoen mensen leven met hiv/aids in dit land met bijna 45 miljoen inwoners (UNAIDS, 2004; The Panos Institute, 2005: 25). Lokale kranten hebben in het bijzonder een goede positie om lezers in te lichten over hiv/aids (zie paragraaf 1.3.1).

Ten eerste kan de pers informatie over de ziekte verspreiden, vooral op basisniveau. Doordat ze veel mensen tegelijk kan bereiken ligt hier een rol (Cullinan, 2001:5). Ze kan het beeld van de lezer over het onderwerp vormen, zodat deze doordachte beslissingen kan nemen (Swanepoel, 2005:260). Ook kan ze dienen als een discussieforum en zo een open en divers communicatiemilieu bieden (The Panos Institute, 2005:4). Door de prominentie die de media aan hiv/aids geven, kan de lezer zien hoe belangrijk ze het onderwerp vinden (Swanepoel, 2005:260). Dit is de basis van de agendasettingfunctie van kranten (zie hoofdstuk twee).

Toch is berichtgeving alleen niet genoeg. De *manier* waarop de krant over hiv/aids schrijft is net zo belangrijk. Zonder achtergrondinformatie en het plaatsen in een context, kan een lezer interpretatiefouten begaan. Bovendien wekt het een verkeerde indruk van de ernst van de situatie, als er niet op een evenwichtige manier over hiv/aids wordt geschreven (Swanepoel 2005: 265). In dat geval beoefent de krant haar functie als verstrekker van informatie niet op de juiste manier.

Zoals blijkt uit de voorgaande inleiding, kan de lokale pers duidelijk een belangrijke rol spelen bij de hiv/aidsproblematiek door verschillende functies te vervullen, vooral op het educatieve en informatieve vlak. Het probleem is echter dat dit in Zuid-Afrika in de praktijk niet gebeurt. De meeste lokale kranten berichten alleen over hiv/aids aan de hand van gebeurtenissen. Ze dekken het onderwerp bijvoorbeeld als er een cheque wordt overhandigd of als iemand een feest voor aidswezen organiseert. Aan de

problemen die de ziekte in de gemeenschap veroorzaakt of wat de gemeenschap doet in de strijd tegen hiv/aids, wordt weinig aandacht geschonken. Terwijl de lokale media in de ideale positie verkeren om deze onderwerpen uit te diepen (zie paragraaf 1.2.1).

1.2 De pers in Zuid-Afrika

Zuid-Afrika heeft één van de best ontwikkelde medialandschappen in Afrika (The Panos Institute, 2005:27). Het land telt 18 dagbladen en 29 weekbladen, waarvan 8 zondagbladen (Froneman, Swanepoel & van Rooyen, 2005:1). De meeste kranten zijn in handen van een paar grote bedrijven: Independent Newspapers, Johnnic Communications, Naspers and CTP/Caxton (Southafrica.info: 2006). Er verschijnen 170 lokale kranten in Zuid-Afrika (Froneman et al, 2005:1). De oplage van deze kranten is vijf en een half miljoen (Southafrica.info: 2006).

In Zuid-Afrika probeert de MDDA (Media Development and Diversity Agency) de ontwikkeling en pluriformiteit van de media te stimuleren. Deze organisatie is in 2002 door de Zuid-Afrikaanse regering in het leven geroepen om de ontwikkeling en de diversiteit van de media te waarborgen. Haar speerpunt is een stem te geven aan groepen die in het verleden zijn achtergesteld en een open medialandschap te creëren waarin iedereen toegang heeft tot de media (Media Development and Diversity Act 2002:2). Door lokale en kleine commerciële mediaprojecten te ondersteunen hoopt de MDDA haar doelen te bereiken (Media Development & Diversity Agency, 2006: 2). Ze richt zich hierbij echter niet specifiek op hiv/aids.

Sinds 2003 is de MDDA betrokken bij 97 mediaprojecten. Onder deze projecten vallen ook radio en televisie, maar de helft van haar werkgebied bestrijkt de 'kleine' pers (Media Development & Diversity Agency, 2006:2, 11, 15). Dit laat zien hoe belangrijk de lokale pers in Zuid-Afrika is.

1.2.1 De lokale pers

De inhoud van de nationale pers en de lokale pers lijkt ten diepste hetzelfde. Beidde media bespreken ongelukken, overstromingen, rechtszaken en nog veel meer. Het verschil is de grootte van hun wereld: De lokale krant kan twintig kilometer bestrijken in plaats van vijftienhonderd. Maar terwijl er duizenden journalisten zijn die een bepaalde nationale grote gebeurtenis beschrijven, is er misschien maar één lokale krant die een belangrijke lokale gebeurtenis beschrijft (Kennedy, 1974:9). Het dagelijkse nieuws is een aaneenschakeling van belevenissen en beslissingen van vreemden; het lokale nieuws dat van vrienden, burens, streekgenoten (Kennedy, 1974:10).

Volgens John Bowles, vice-directeur van the Newspaper Advertising Bureau, hebben lokale kranten een groter bereik dan nationale dagbladen. Ook zijn de lezers loyaler aan de lokale krant. Belangrijk lokaal

nieuws wordt door de lokale krant bij de belangstellende lezer gebracht (biz-community.com, 2004). Daarnaast ontdekte Deborah Jongejan (2006) in haar onderzoek over de relatie tussen kranten en jongeren in Nederland en Zuid-Afrika, dat veel jongeren in haar steekproef een lokale of regionale krant boven een landelijke krant verkiezen.

Actieve gemeenschapsjournalistiek heeft de potentie mensen te raken (Altschull, 1996:172). Ze kan artikelen publiceren die dicht bij de lezer staan, die herkenbaar zijn en die wat met mensen doen (Hadland & Thorne, 2004:13). Zoals journalist Bruce M. Kennedy (1974:3) zegt: *"The ink barrel is only a few feet away."*

Volgens Media-analist Ole Prehn is een authentiek verhaal met persoonlijke ervaring vertellen zelfs alleen mogelijk in een beperkt geografisch gebied (Hadland & Thorne, 2004:12). Dat geldt ook voor een onderwerp als hiv/aids dat misschien internationaal de wereld in beroering brengt, maar lokaal haar enorme impact heeft.

De lokale media kunnen hier een goede rol spelen, doordat ze de mensen concreet bij het debat kunnen betrekken. Ze kunnen een platform zijn voor dat debat binnen de gemeenschap (Hadland & Thorne, 2004:13). Ze verspreiden nieuws en informatie en kunnen de politieke betrokkenheid stimuleren. De lokale media maken participatie van de gewone man aan het publieke leven concreet. Doordat ze toegankelijk zijn en dicht bij de lezer staan, vormen ze een collectief platform voor *community empowerment* (Hadland & Thorne, 2004:13). Binnen deze context is berichtgeving over hiv/aids in de lokale pers onontbeerlijk, maar de vraag is óf het medium haar functie wel vervult, en dus een rol speelt in de strijd tegen de epidemie. Dat is wat deze studie wil onderzoeken, tegen de achtergrond van de agendasettingtheorie en de functies van de lokale pers.

1.3 Probleemstelling en algemene onderzoeksvraag

De vraag die in deze studie aan de orde komt, is of de lokale pers haar functies vervult zoals hierboven uiteengezet is (een volledige bespreking hiervan volgt in hoofdstuk twee). Op het eerste gezicht lijkt het alsof er alleen oppervlakkig aandacht aan hiv/aids wordt gegeven, als er bijvoorbeeld een gebeurtenis plaatsvindt zoals het overhandigen van een gift of een officiële bijeenkomst in verband met hiv/aids. De vraag rijst welke functies lokale kranten binnen het raamwerk van hiv/aids vervullen. Tegen de hierboven beschreven achtergrond kan de volgende algemene onderzoeksvraag worden gesteld:

Welke functies vervullen de geselecteerde lokale kranten in de strijd tegen hiv/aids?

1.3.1 Deelvragen

Uit de algemene onderzoeksvraag komen de volgende specifieke onderzoeksvragen voort:

1.3.1.1 Wat zijn de functies en dus de rol van lokale kranten in de berichtgeving over hiv/aids?

1.3.1.2 Hoe bericht de *Carletonville Herald* over hiv/aids?

1.3.1.3 Hoe berichten de *Potchefstroom Herald* en de *Noordwes Gazette* over hiv/aids?

1.3.1.4 Hoe bericht de *Klerksdorp Record* over hiv/aids?

1.3.1.5 Vervullen de lokale kranten de *Carletonville Herald*, *Potchefstroom Herald* en *Noordwes Gazette*, en de *Klerksdorp Record* hun functies en rol in de berichtgeving over hiv/aids?

1.3.2 Specifieke onderzoeksdoelen

Met het oog op de specifieke onderzoeksvragen is het doel van deze studie om vast te stellen:

1.3.2.1 Wat de functie en dus de rol van lokale kranten is in verband met berichtgeving over hiv/aids.

1.3.2.2 Hoe de *Carletonville Herald* over hiv/aids bericht.

1.3.2.3 Hoe de *Potchefstroom Herald* en *Noordwes Gazette* over hiv/aids berichten.

1.3.2.4 Hoe de *Klerksdorp Record* over hiv/aids bericht.

1.3.2.5 In welke mate vervullen de lokale kranten de *Carletonville Herald*, *Potchefstroom Herald* en *Noordwes Gazette*, en de *Klerksdorp Record* hun functies en rol in hun berichtgeving over hiv/aids vervullen.

1.4 Centrale theoretische uitgangspunten

De media behoren hun rol als opvoeder met betrekking tot hiv/aids te vervullen. Deze stelling wordt duidelijk ondersteund door de verschillende functies die de media kunnen vervullen. Zo kunnen ze bijvoorbeeld informatie geven over wat de nieuwste politieke ontwikkelingen zijn op het gebied van hiv/aids (informatieve functie), de lezer leren hoe hiv/aids wordt overgedragen (educatieve functie), de discussie rondom hiv/aids stimuleren (aanjager van het publieke debat) en de lezer laten weten dat er op een bepaalde plek hiv-testen worden gegeven (servicefunctie) (zie ook paragraaf 1.1).

Hierbij aansluitend kan de pers dus door haar functies te vervullen, een belangrijke rol spelen in de manier waarop de agenda van hiv/aids tot stand komt. Ze kan bijvoorbeeld de discussie aanzwengelen en de urgentie van het probleem laten zien.

Wanneer de media veel aandacht aan een onderwerp besteden, gaan mensen er over nadenken en praten. Zo komt het op de publieke agenda (Middel, 1997:129). In het kader van hiv/aids is dit een

belangrijk gegeven. De volgende definitie van Dearing en Rogers (1996:1) vat de agendasettingtheorie in één zin samen: "The press may not be successful much of the time in telling people what to think, but it is stunningly successful in telling its readers what to think about."

1.5 Methode van onderzoek

1.5.1 Literatuurstudie

De literatuurstudie kijkt naar de functies en dus de rol die de lokale krant kan spelen in de berichtgeving over hiv/aids. Hierbij gebruik ik verschillende bronnen zoals boeken, artikelen en rapporten die over dit onderwerp schrijven. Ik heb in verschillende databases naar informatie gezocht, zoals Nexus, Isap, EbscoHost, SAmmedia en Sacat. Verder heb ik verschillende internetbronnen geraadpleegd. Verschillende onderzoekers hebben gekeken naar de relatie tussen media en hiv/aids (Fourie, 2003; Parker, 1994). Swanepoel (2005) bestudeerde de berichtgeving over hiv/aids in een aantal door haar geselecteerde Zuid-Afrikaanse zondagkranten, maar voor zover kon worden vastgesteld, is er nog niet eerder onderzoek gedaan naar de rol van de lokale pers in hiv/aids. Deze studie werpt dus een nieuw licht op het onderwerp.

1.5.2 Inhoudsanalyse

Dit empirisch gedeelte van de studie kijkt naar de berichtgeving over hiv/aids in vier lokale kranten. Het betreft een kwalitatief onderzoek. Een kwalitatief onderzoeker bestudeert dingen in hun natuurlijke omgeving en probeert er een betekenis aan te geven of te interpreteren (Denzin & Lincoln, 1994:2). Ik kijk naar de manier waarop de kranten over het onderwerp berichten en of dat overeenkomt met de rol en functies die lokale kranten hierin kunnen vervullen (Hodder, 1994:394-395). Op deze manier hoop ik een beter beeld te krijgen van de rol van lokale kranten in de strijd tegen hiv/aids in het algemeen.

1.5.2.1 Categorie 1: De functies van de media

De berichtgeving over hiv/aids heb ik beoordeeld naar de mate waarin de onderzochte kranten de volgende vier functies toepassen. In hoofdstuk 2.2 ga ik dieper op de inhoud van deze functies in. (Aan de amusementsfunctie besteed ik hier geen aandacht, aangezien deze niet van toepassing is op een onderwerp als hiv/aids):

- Informatieve functie.
- Aanjager van het publieke debat.
- Servicefunctie.
- Educatieve functie.

1.5.2.2 Het onderzoeksmateriaal

De plaatsen waar de geselecteerde kranten worden gelezen, liggen in de Noord-Westprovincie. Dit is een van de armste provincies in Zuid-Afrika. Het provinciale BNP bedraagt bijna vier rand per persoon, terwijl het nationale BNP meer dan zes rand bedraagt. Rurale armoede en een groot verschil in welvaart tussen steden en het rurale gebied verergeren sociale problemen zoals geweld, misdaad en hiv-infecties (NWPG, 2004). Uit een onderzoek onder zwangere vrouwen blijkt dat het percentage hiv-infecties de laatste jaren onrustbarend is gestegen. Het percentage steeg van 6,5 in 1991 naar 31,8 procent in 2005 (HST, 2006).

De kranten in het onderzoek, de belangrijkste in het betreffende gebied, bestrijken het zuidelijke district van de Noord-Westprovincie. Dit district valt onder het District Aids Council 40 en omvat Ventersdorp (waar de *Potchefstroom Herald* en de *NoordWes Gazette* verschijnen), Potchefstroom (*Potchefstroom Herald* en *NoordWes Gazette*), Klerksdorp (*Klerksdrop Record*). Wolmaransstad valt ook in dit district, maar deze plaats heeft alleen een klein huis-aan-huisblad, de Overvaal Nuus. Daarom heb ik de *Carletonville Herald* van Carletonville in het onderzoek opgenomen in plaats van een krant uit Wolmaransstad. Carletonville valt niet in het zuidelijke district, maar is bij het onderzoek betrokken, omdat de plaats in de buurt ligt en hoge hiv-cijfers heeft. De plaats is sinds kort onderdeel van de Noord-Westprovincie, dit heeft op het politieke vlak heel wat conflicten veroorzaakt.

In het onderzoek beperk ik me tot de periode van 1 juni 2006 tot en met 1 augustus 2006, omwille van de uitvoerbaarheid van de studie. In het beginstadium van dit onderzoek beperkte ik me tot de maand juni 2006, maar dit bleek onvoldoende te zijn om een betrouwbare uitkomst te krijgen. De studie zal tweeëndertig nummers bestrijken, acht van elke krant. Dit aantal behoort een voldoende beeld te geven van de berichtgeving.

1.5.2.3 Categorie 2: Genres

Bij mijn onderzoek verdeel ik de krantenartikelen in verschillende categorieën:

- Nieuwsbericht. Een nieuwsbericht bestaat gewoonlijk uit de vijf w's en de h (wie, wat, waar, wanneer, waarom en hoe) en bevat de informatie die nodig is om het gebeurde te begrijpen (Mencher 1997:186).
- Humaninterestartikel. Dit genre is gegrond op het menselijke element en hoeft dus niet aan de strenge standaarden van een nieuwsbericht te voldoen (Froneman *et al*, 2005: 89).
- Commentaar en spotprent (Froneman *et al*, 2005: 88). In het commentaar kan de krant een standpunt innemen. Het commentaar is een genre waarin de journalist de gelegenheid krijgt om zijn of haar mening te geven. Ook een spotprent levert commentaar op het nieuws. De meeste

kranten gebruiken de spotprent om kritiek te geven of de draak te steken met belangrijke mensen (Froneman *et al*, 2005: 90).

- Ingezonden brief. De ingezonden brief geeft lezers de gelegenheid hun mening in de krant te geven. Met dit genre kan de krant het publieke debat aanjagen, het publieke debat is immers juist in zo'n rubriek gaande.
- Foto en fotobijschrift. De ogen van de lezer worden als eerste naar een foto getrokken (Froneman *et al*, 2005: 176). Een foto kan bijvoorbeeld een gebeurtenis rondom hiv/aids laten zien, al kan ze er niet dieper op ingaan. Een fotobijschrift kan meer informatie geven over wat er op de foto gebeurt.
- Advertentie. Deze categorie betreft geen redactionele inhoud. Toch wil ik advertenties toevoegen, omdat het wel in de krant staat en de lezer de advertenties onder ogen krijgt.

Ik heb deze categorieën gekozen, omdat ze aangeven hoeveel belang een krant aan het onderwerp hecht. Een humaninterestartikel gaat bijvoorbeeld dieper op een onderwerp in en geeft er dus meer aandacht aan. Ook een commentaar laat zien dat een krant het onderwerp belangrijk vindt.

Ik zal kijken naar de prominentie die het onderwerp hiv/aids in de krant heeft. Dit kan variëren van een heel artikel dat aan hiv/aids is gewijd, tot het zijdelings noemen van het onderwerp. Ook zal ik kijken naar de manier waarop de lokale kranten hiv/aids op hun agenda zetten. Deze informatie leg ik naast de rol en functies van de lokale pers.

Met deze studie wil ik een beeld schetsen van de manier waarop lokale kranten met het onderwerp hiv/aids omgaan.

1.5.3 Interviews

Om de berichtgeving over hiv/aids beter te begrijpen, interview ik de hoofdredacteuren en nieuwsredacteur van de betreffende kranten. Zij kunnen een motivatie bij de berichtgeving geven en uitleggen waarom ze over hiv/aids schrijven zoals ze schrijven. Deze methode is ook een vorm van triangulatie. Dit heeft tot doel een beter beeld te krijgen van het betreffende studieveld en om nieuwe perspectieven te ontdekken (zie Botes, 2003:181; Jensen, 2002[b]:272). Door triangulatie toe te passen, worden de geldigheid en betrouwbaarheid van de studie verhoogd (Lacey & Luff, 2001:23).

1.6 Hoofdstukindeling

Deze studie bestaat uit zes hoofdstukken. Deze hoofdstukken worden als volgt besproken:

- **Hoofdstuk 1: Achtergrond, probleemstelling en methodologie**

De achtergrond, probleemstelling en doelstellingen alsmede het verband in de bredere journalistieke context, worden in dit gedeelte uiteengezet. De functies die de lokale media in het algemeen en in de strijd tegen hiv/aids in het bijzonder kunnen vervullen, worden besproken. Verder wordt de methode uiteengezet die in de studie gevolgd wordt.

- **Hoofdstuk 2: Theoretische onderbouwing: Agendasetting**

De theoretische onderbouwing wordt in dit hoofdstuk uiteengezet, dat wil zeggen, de verschillende functies van de pers en de agendasettingtheorie binnen dit raamwerk. Daarbij komt de eerste onderzoeksvraag aan de orde: Wat zijn de functies en dus de rol van lokale kranten in de berichtgeving over hiv/aids?

Het empirisch gedeelte van deze studie volgt in de hoofdstukken 3, 4 en 5. In deze hoofdstukken wordt de berichtgeving over hiv/aids in de kranten (hieronder aangeduid) geanalyseerd aan de hand van de categoriën zoals die in paragraaf 1.5 aan de orde zijn gekomen. In elk hoofdstuk wordt een specifieke onderzoeksvraag gesteld, zoals hieronder uiteen wordt gezet.

- **Hoofdstuk 3: Hiv/aidsberichtgeving in de *Carletonville Herald***

De tweede specifieke onderzoeksvraag (1.3.1.2) komt hier aan de orde: Hoe bericht de *Carletonville Herald* over hiv/aids?

- **Hoofdstuk 4: Hiv/aidsberichtgeving in de *Potchefstroom Herald* en *NoordWes Gazette***

De derde specifieke onderzoeksvraag (1.3.1.3) wordt in dit hoofdstuk behandeld, te weten: Hoe berichten de *Potchefstroom Herald* en de *Noordwes Gazette* over hiv/aids?

- **Hoofdstuk 5: Hiv/aidsberichtgeving in de *Klerksdorp Record***

Onderzoeksvraag 1.3.1.4 komt in dit hoofdstuk aan de orde: Hoe bericht de *Klerksdorp Record* over hiv/aids?

- **Hoofstuk 6: Slot en conclusie**

In het laatste hoofdstuk van deze studie worden de vijf specifieke onderzoeksvragen (1.3.1.5) beantwoord, te weten: In welke mate vervullen de lokale kranten de *Carletonville Herald*, *Potchefstroom Herald* en *Noordwes Gazette*, en de *Klerksdorp Record* hun functies en rol in hun berichtgeving over hiv/aids?

Er wordt nagegaan in hoeverre de algemene doelstellingen uit paragraaf 1.3.2 bereikt zijn.

Hoofdstuk 2

Theoretische onderbouwing: Agendasetting

2.1 Inleiding

Bij mijn onderzoek over de lokale pers maak ik gebruik van de agendasettingtheorie. Deze theorie richt zich niet op de invloed van de pers op meningen van mensen, maar op hun gespreksonderwerpen (Middel, 1997:128). In het geval van dit onderzoek betreft dit hoe mensen praten over hiv/aids. Het onderzoek dat naar agendasetting gedaan is, richt zich op de media als geheel en niet op de lokale media in het bijzonder. In dit onderzoek kijk ik eerst naar de functies die de krant kan vervullen bij haar berichtgeving, in het bijzonder met betrekking tot hiv/aids. Dit hoofdstuk gaat dieper op deze functies in. Verder kijk ik naar de werking van agendasetting en hoe dit op de lokale pers kan worden toegepast.

2.2 De functies van de pers

Volgens Kussendrager, Van der Lugt en Rogmans (1997:20) kan de pers vijf functies vervullen. Deze functies zijn: de informatieve functie, de pers als aanjager van het publieke debat, de servicefunctie, de educatieve functie en de amusementsfunctie. Door haar functies te vervullen kan de pers een impact hebben in de hiv/aidskwestie.

Door de informatieve functie krijgt de lezer informatie over wat er in de wereld of in de eigen streek aan de hand is (Kussendrager, van der Lugt & Rogmans, 1997:20). Ook krijgt ze een beeld van waar de macht ligt. Daarnaast vergemakkelijkt de pers door haar informatieve functie innovaties, aanpassingen en ontwikkeling (McQuail, 2000:79).

Verder is de krant een aanjager van het publieke debat (Kussendrager, van der Lugt & Rogmans, 1997:20). McQuail (2000:80) noemt dit *mobilization*. Volgens hem voeren de media in dat geval een soort campagne voor sociale doelen in de sfeer van politiek, oorlog, economie, ontwikkeling, werk en soms religie.

De derde functie die de krant kan vervullen is die van amusement; de krant kan voor het plezier worden gelezen (Kussendrager, van der Lugt & Rogmans, 1997:20). Naast dat ze ontspanning biedt, vermindert de amusementsfunctie sociale spanning (McQuail, 2000:80). In deze studie ga ik echter niet verder in op de amusementsfunctie, aangezien ze niet van toepassing is op hiv/aids.

De servicefunctie vervult de krant door het publiceren van bioscoopagenda's, boekaankondigingen, recensies en dergelijke (Kussendrager, van der Lugt & Rogmans, 1997:20).

Ten slotte vervult de krant een educatieve functie (Kussendrager, van der Lugt & Rogmans, 1997:20). Denis McQuail (2000: 79) noemt dit *correlation*. In deze functie legt de krant het nieuws uit, interpreteert ze het nieuws en levert ze commentaar op gebeurtenissen en informatie. De lezer krijgt door het lezen van de krant een beter begrip van wat er in de wereld gebeurt (Burgoon, Bernstein & Burgoon 1983: 78).

Overigens zijn de functies niet zo strak af te bakenen. De informatieve en amusementsfunctie kunnen bij de krant door elkaar heen lopen. Informatie kan amuserend zijn en amusement kan in sommige gevallen informatief zijn (Berger, 1995:122). McQuail (2000:80) voegt daaraan toe dat de functies elkaar overlappen en één artikel meerdere functies kan vervullen. Een informatief artikel over een organisatie kan bijvoorbeeld ook educatie over hiv/aids geven.

Niet alle functies worden als even belangrijk ervaren. Volgens een onderzoek van Judee K. Burgoon en Michael Burgoon vinden lezers het belangrijker dat de krant bewustheid en diepgang brengt, dan dat ze ontspanning en amusement biedt (Burgoon, Bernstein & Burgoon, 1983: 78). In dat geval zouden lezers informatie over hiv/aids als belangrijker ervaren dan een amusements onderwerp.

2.3 De agendasettingtheorie

In essentie is de agendasettingtheorie in haar naam vervat: de agenda wordt 'gezet'. Maar wat wordt er dan op die agenda gezet, en voor wie? Een agenda bestaat uit een bepaald aantal onderwerpen die in volgorde van belangrijkheid in een bepaalde periode worden gecommuniceerd (Dearing & Rogers, 1996:2). Wanneer de media aan een bepaald onderwerp veel aandacht besteden, kan dit onderwerp op de agenda van het publiek terechtkomen (Middel, 1997:129). De theorie gaat niet uit van machtige media die het publiek precies kunnen voorkauwen wat ze moet denken. De media laten zien wat er in de wereld speelt en wat belangrijk is, zoals Bernard Cohen stelt (Hiebert, 2000:132):

"The news media may not be successful in telling people what to think, but [they are] stunningly successful in telling its readers what to think about."

Waar de pers over bericht is de 'media-agenda'. Door deze agenda te creëren, plaatst de pers een onderwerp op de publieke agenda. Het publiek begint over het betreffende onderwerp te praten en wordt mogelijk tot optreden aangespoord (zie paragraaf 2.4.1). Het bepalen van de publieke agenda sluit op deze manier dus aan bij de functie van de pers als aanjager van het publieke debat. Daarnaast bestaat er nog een derde agenda: de 'politieke agenda'. Dit is wat er in de politiek speelt en besproken wordt. Tussen deze drie verschillende agenda's bestaat een wisselwerking, ze beïnvloeden elkaar. Zo kan een item van de media-agenda op de publieke agenda terechtkomen en uiteindelijk op de politieke agenda of andersom (Dearing & Rogers, 1996:5).

2.3.1 Oorsprong van de agendasettingtheorie

De agendasettingtheorie bestaat sinds de jaren zeventig. Het journalistieke proces bestaat natuurlijk al veel langer. De wetenschapper Robert E. Park is één van de eersten die zich met de massamedia bezighoudt. In 1922 beschrijft hij (zoals geciteerd door Dearing & Rogers, 1996:10): de selectie van het nieuws als volgt. Van alle gebeurtenissen die elke dag plaatsvinden en worden vastgelegd door correspondenten, verslaggevers en persbureaus, kiest de redacteur bepaalde onderwerpen ter publicatie die hij belangrijker en interessanter dan andere onderwerpen acht. De rest verwijst hij naar de prullenbak en de vergetelheid. Op deze manier wordt er elke dag een enorme hoeveelheid nieuws 'vermoord'. Park (zoals geciteerd door Dearing & Rogers, 1996:10) kijkt hier naar de media-agenda, overigens zonder deze als zodanig te benoemen. Vijftig jaar later doen Maxwell E. Mc Combs en Donald L. Shaw onderzoek naar de invloed van de media op de mening van kiezers, de publieke agenda (Dearing & Rogers, 1996:6). De Amerikaanse wetenschappers bestuderen in 1972 de rol van de massamedia in de campagne voor de Amerikaanse presidentsverkiezingen in de stad Chapel Hill, North Carolina in de Verenigde Staten. Ze interviewen honderd zwevende kiezers, omdat deze waarschijnlijk het meest open staan voor informatie uit de campagne. McCombs en Shaw (zoals geciteerd door Dearing & Rogers, 1996:6) ontdekken dat de belangrijkste onderwerpen die in de campagne aan de orde komen, de onderwerpen die de ondervraagden als belangrijk aangeven en de onderwerpen in de media van Chapel Hill opvallend overeen komen. Dit onderzoek legt de basis voor de agendasettingtheorie.

2.4 Hoe wordt de media-agenda gecreëerd?

Kijkend naar de rol van de pers in hiv/aids is het van belang om te zien hoe de media-agenda tot stand komt. De Israëlische wetenschapper Zvi Reich (2005:2) noemt vier startpunten om een onderwerp op de nieuwsagenda te zetten:

1. Bronnen en hun gedragingen. Dit zijn mensen die journalisten op een onderwerp of gebeurtenis wijzen.
2. Journalisten en hun relatie tot bronnen.
3. Gebeurtenissen, zoals een overstroming of hongersnood.
4. Andere media.

Volgens Dearing en Rogers (1996:3) is het maken van de nieuwsagenda een politiek proces. Er is altijd sprake van een potentieel conflict van voor- en tegenstanders. Bij onderwerpen als het milieu of drugsgebruik lijkt er maar één kant van de zaak te zijn, niemand pleit voor meer milieuvervuiling of meer drugsgebruik. Toch zijn er mensen die proberen een onderwerp als kankerbestrijding van de nieuwsagenda te weren ten bate van een onderwerp dat zichzelf voorstaan, zodat uiteindelijk meer geld naar dat onderwerp toestroomt (Dearing & Rogers, 1996:2). In Zuid-Afrika is sinds het einde van de

apartheid berichtgeving over hiv/aids gelimiteerd doordat de media in handen zijn van commerciële instellingen (The Panos Institute, 2005: 8). Uit de studie van Swanepoel (2005) blijkt bijvoorbeeld dat hiv/aids niet hoog op de agenda van de geselecteerde Zuid-Afrikaanse zondagkranten staat. Een winst oogmerk gaat blijkbaar niet samen met berichtgeving over hiv/aids (The Panos Institute, 2005:8).

2.4.1 Bronnen en hun gedragingen

Volgens Reich (2005:15) wordt het meeste nieuws onder de aandacht van journalisten gebracht door externe bronnen. Zeventig procent van de nieuws items zou zonder deze bronnen gewoonweg niet bestaan. Een communicatiemiddel als het internet is van grote invloed op dit hoge percentage. Hierdoor kunnen bronnen makkelijker contact opnemen met de media. Op deze manier hebben externe bronnen dus invloed op het nieuws en lobbyen voor hun eigen agenda. Een voorbeeld hiervan is de Treatment Action Campaign (TAC, 2006), een organisatie die strijdt voor hiv/aidspreventie en de behandeling van mensen met hiv en aids. Zoals de naam al zegt voert deze organisatie campagnes voor dit doel, en probeert hier zoveel mogelijk media-aandacht voor te krijgen.

Toch is ook de 'macht' van een bron beperkt. Maar vijftien tot twintig procent van de beschikbare informatie wordt uiteindelijk door de journalist in het item verwerkt (McCombs & Becker, 1979:12; Smith, 2003 in Swanepoel, 2005:46).

2.4.2 Journalisten en hun relatie tot bronnen

Individuele journalisten kunnen een rol spelen bij het bepalen van de nieuwsagenda. Een journalist die aan een bepaald verhaal werkt, steekt hier tijd en moeite in. De journalist zal dit verslag als een belangrijk nieuwswaardig item verdedigen bij zijn eindredacteur. De journalist wordt op zijn beurt weer een bepaalde richting opgestuurd in een gesprek met een regeringsfunctionaris die gefrustreerd is door het gebrek aan daadkracht van zijn regering. Hij beïnvloedt de invalshoek van het verhaal van de journalist (Dearing & Rogers, 1996:3).

Een voorbeeld van de invloed van een individuele journalist is een journalist die in de jaren tachtig voor *The San Francisco Chronicle* schreef. In de jaren tachtig woonden in San Francisco veel homoseksuelen, vanwege de liberale lokale politiek. Lokale kranten met een homoseksuele doelgroep berichtten veel over het gevaar van hiv/aids, maar dit bleef achterwege bij de gewone kranten. Het dagblad *The San Francisco Chronicle* schreef vaker over het onderwerp dan enige andere krant in de Verenigde Staten. Het bleek dat bij de krant een homoseksuele verslaggever werkte, die veel over hiv/aids schreef (Dearing & Rogers, 1992:178). Een individuele journalist had in dit geval dus een grote invloed op de nieuwsagenda van de krant. Voor de berichtgeving van hiv/aids kan dat betekenen dat een journalist die dit onderwerp belangrijk vindt, invloed kan hebben op de berichtgeving over hiv/aids.

2.4.3 Gebeurtenissen

Gebeurtenissen in de werkelijkheid worden niet altijd evenredig in de media gerapporteerd. Concrete problemen beïnvloeden de samenstelling van de agenda niet per definitie. (Dearing & Rogers, 1996:25). Een onderzoek van Christine Ader bevestigt dit (Dearing & Rogers, 1996:28). Ader ontwierp een model om de milieuvervuiling in de Verenigde Staten over een langere periode te meten. De daling van milieuvervuiling in die periode werd niet gevolgd door een afname van den berichtgeving. Er werd zelfs meer over het onderwerp geschreven.

Cijfers over een onderwerp hebben minder impact dan een tranentrekkende tragedie. Problemen met bijvoorbeeld drugs in de samenleving kunnen lange tijd onderbelicht blijven, totdat een beroemdheid eraan overlijdt (Dearing & Rogers, 1996:29). Ook een verhaal over iemand uit de lokale omgeving met bijvoorbeeld hiv/aids kan mensen sneller raken (zie paragraaf 1.1.3) (Altschull, 1996:172).

2.4.4 Andere media

Andere kranten en tijdschriften kunnen een rol spelen bij de samenstelling van de agenda, dit heet intermedia agendasetting (Roberts & McCombs, 1994: 250). Aan het begin van een redactievergadering wordt de stapel kranten doorgenomen: wat heeft de concurrent vandaag? Een goed voorbeeld is de *New York Times*. Deze krant speelt een belangrijke rol bij het creëren van de agenda in de Verenigde Staten. Andere nieuwsmedia laten zich vaak leiden door de thema's die de *New York Times* bespreekt. Een voorbeeld hiervan is de vergiftiging van het milieu in Love Canal door chemisch afval. Lokale dagbladen in de staat New York berichtten hier al meer dan een jaar over, maar buiten het getroffen gebied werd er niet over het enorme gevaar voor de volksgezondheid gerept. Pas toen het verhaal op de voorpagina van de *New York Times* verscheen, kwamen de regering en allerlei groeperingen in actie om de inwoners van Love Canal te helpen. Na de aandacht voor het probleem in de *New York Times* bleef het verhaal enkele maanden in het nieuws (Dearing & Rogers, 1996:32). Dit laat het effect van een invloedrijke krant op de rest van de pers zien.

2.5 De invloed van de media volgens de agendasettingtheorie

2.5.1 Publieke agenda

Burgers hebben de media nodig om te weten wat zich in de samenleving afspeelt. Wat is nieuwswaardig, waar moeten we ons zorgen over maken? De media bepalen de publieke discussie en daarmee de *publieke agenda* (Wood, 1983:256). Om deel te worden van de publieke discussie, moet er op zijn minst aandacht zijn voor een onderwerp (Dearing & Rogers, 1996:2). Een probleem dat niet in de media verschijnt, blijft onbekend bij de gemiddelde krantenlezer. Alleen mensen die zelf direct of indirect met het probleem te maken hebben, hebben er in dat geval weet van (Wood, 1983:256). Als de lokale

krant hiv/aids dus negeert, is de kans kleiner dat dit onderwerp op de publieke agenda in het betreffende gebied zal komen.

Kiousis en McCombs (2003: 145) noemen het vormen van de publieke agenda *sociale educatie*. Dit sluit dus aan bij de educatieve functie van de media. Door de berichtgeving in de media leren mensen welke onderwerpen belangrijk zijn in de samenleving. Dit sociale leerproces gebeurt door de herhaling van onderwerpen in het nieuws. Dearing en Rogers (1996: 8) noemen dit *salience*. Salience is de mate waarin een onderwerp op de agenda als relatief belangrijk wordt gezien. De onderzoekers Benton en Frazier (Kiousis & McCombs, 2003:145) onderzochten salience en ondervonden dat agendasetting niet alleen het belang dat mensen aan algemene thema's hechten vorm geeft, maar ook het belang van voorgedragen oplossingen voor deze thema's en de argumenten achter deze oplossingen. Het idee dat media-aandacht resulteert in sociale educatie, impliceert ook dat mensen een sterkere mening over een onderwerp krijgen als dit meer nieuwsaandacht krijgt.

Een voorbeeld van deze invloed op de publieke agenda is het rookgedrag van Amerikanen in de jaren zeventig tot en met de jaren negentig. In de jaren zeventig was roken een enorm probleem in de Verenigde Staten. Het was een populaire gewoonte, maar miljoenen mensen stierven aan kanker als gevolg van hun rookgedrag. Toch was het geen belangrijk onderwerp op de publieke agenda. In de vijfentwintig jaar hierna stopten dertig miljoen Amerikanen met roken. Volgens Dearing en Rogers (1996:4) valt dit terug te voeren op de agendasettingtheorie. Eén van de redenen waarom roken op de publieke agenda kwam, was doordat groepen burgers er bij luchtvaartmaatschappijen op aan drongen het roken op alle vluchten te verbieden. In de entertainmentindustrie waren minder acteurs rokend te zien. Ook de regering zette het op de politieke agenda. De gemeente Los Angeles was de eerste gemeente die het roken in het gehele restaurant verbood. Later verspreidde deze wetgeving zich naar andere steden. Er ontstond een sociale norm die roken ongezond achtte, doordat de media er veel aandacht aan besteedden.

Dearing en Rogers (1996:4) noemen dit *media advocacy*. Bij succesvolle media advocacy worden specifieke problemen op een bepaalde manier aan het publiek aangeboden, waardoor ze op de media-agenda komen. Door blootstelling aan de media kan een sociaal probleem zoals hiv/aids een publiek onderwerp worden. De uitwerking van mediaboodschappen is volgens McCombs en Becker (1997:122 in Swanepoel, 2005:44) vaak pas na een paar jaar zichtbaar.

2.5.2 De invalshoek van de journalist

De invalshoek van de journalist op een onderwerp is erg belangrijk. Als een journalist ervoor kiest om alleen de negatieve kant van een verhaal te belichten, zal de lezer aan het negatieve aspect worden blootgesteld. Dit geeft een onevenwichtig beeld. Als een medium hiv/aids afbeeldt als een ziekte die

alleen bij zwarte mensen of homoseksuelen voorkomt, zal een lezer die niet tot een van deze groepen behoort, onterecht aannemen dat hij of zij geen risico loopt (Swanepoel, 2005:43).

De manier waarop een journalist een knelpunt aangeeft, verradt een bepaalde stellingname. Zodoende zet hij dit knelpunt op een bepaalde manier op de agenda. De media hebben dus ook het vermogen om nieuws binnen een specifiek waardeperspectief aan te bieden. Er wordt een mediarealiteit geschapen, een specifiek beeld van de werkelijkheid. Als een krant gevuld is met verhalen over criminaliteit en corruptie, geeft dit een bepaald beeld over de staat waarin een land verkeert (Fourie, 2001:304). Het is de vraag in hoeverre dit beeld een ware afspiegeling van de werkelijkheid is. Het probleem dat in de media benadrukt wordt, is niet noodzakelijk het probleem dat in de werkelijkheid de boventoon voert (Swanepoel, 2005:41).

Ook laten de media door de prominentie die ze aan hiv/aids verlenen, aan de lezer zien hoe belangrijk ze het onderwerp vinden. Dit is de kern van de agendasettingfunctie van de media zoals eerder genoemd (Swanepoel, 2005:260).

2.6 Kanttekeningen bij de agendasettingtheorie

McCombs (2000:8) plaatst een kanttekening bij het proces van agendasetting. Volgens hem bepaalt de nieuwsagenda niet in alle gevallen de publieke agenda. Het bestaan van een agendasettingtheorie neemt niet weg dat er een basis van democratie in de samenleving bestaat. De vorming van een eigen mening blijft bestaan. Mensen zijn prima in staat om zelf te bepalen wat ze relevant vinden. De media hebben alleen invloed als de mensen die het nieuws tot zich nemen, dit nieuws ook als relevant ervaren.

Mediadekking beïnvloedt de opvatting van het publiek welke problemen aandacht nodig hebben net zoveel als persoonlijke ondervinding. De mogelijkheid van de media om de agenda samen te stellen is echter beperkt, omdat er binnen een bepaalde tijd maar een paar onderwerpen de aandacht van het publiek vast kunnen houden. Onderwerpen die zich dus hoger op de media-agenda bewegen, doen dit dus ten koste van andere problemen. Het is de strijd om de aandacht van het publiek. Hoe meer persoonlijke ervaring een individu echter met een specifiek geval heeft, hoe minder waarschijnlijk het is dat de media de agenda van deze persoon zullen bepalen (Swanepoel, 2005:41). Hij heeft er immers al een eigen mening over ontwikkeld.

Er is nog geen overeenstemming bereikt over de impact van de media op de verandering in het gedrag van mensen met betrekking tot hiv/aids. Mediaboodschappen ontlokken zelden een onmiddellijke verandering in gedrag (Swanepoel, 2005:44). Volgens de 'Theory to Reasoned Action' zijn interpersoonlijke factoren hier erg belangrijk. Vrienden en vooral seksuele partners vormen ideeën over bijvoorbeeld condoomgebruik (Kashima, Gallois & McCamish, 1992:41). Als mensen echter over een lange tijd aanhoudend over een bepaald onderwerp lezen, en dit niet met hun diepste overtuigingen

botst, zullen ze dit mettertijd aanvaarden en beginnen na te volgen. Mits de media de zaak doorlopend op min of meer dezelfde wijze aanbieden en de interpretatie hiervan in grote lijnen dezelfde blijft. De media kunnen vooral een grote invloed uitoefenen als het gehoor niets of weinig van het onderwerp afweet (Swanepoel, 2005:44).

2.7 Medicalisering

Ook een journalist die op een verantwoordelijke manier met het onderwerp hiv/aids probeert om te gaan, kan in de valkuil van medicalisering vallen. Volgens McAllister (1992:196) is medicalisering een probleem in berichtgeving. Volgens deze theorie neemt de geneeskunde een steeds grotere plaats in ons leven in, de geneeskunde medicaliseert onze realiteit. Het creëert een wereld op zichzelf en vertaalt problemen op zijn eigen manier. Geneeskunde bepaalt onze realiteit. De moeilijkheden die mensen hebben, worden liever gezien als ziekte dan als abnormaliteit, normale pijn, enzovoorts (McAllister, 1992:197). Volgens de wetenschapper Jesse Pitts (McAllister, 1992:201) wil de geneeskunde niet alleen biomedische afwijkingen controleren, zoals een verkoudheid, maar ook sociale afwijking:

"If the culprit pleads illness, he thereby certifies his commitment to the dominant values and institutionalized norms and implies that, when restored to health, he will conform ..."

Volgens McAllister (1992: 203) zijn er drie redenen waarom de pers gevaar loopt om te medicaliseren:

1. Er is een overeenstemming tussen de nieuwswaarde van objectiviteit en de medische kijk op dingen. Volgens Karpf (in McAllister, 1992:203) past het medische behandelingsmodel met zijn gewoonlijk snelle, empirische, individuele focus, erg goed bij de professionele nieuwswaarde van objectiviteit.
2. De afhankelijkheid van journalisten van de medische bronnen.
3. De retorische behoeftes van de journalistiek: Onbekende gebeurtenissen en feiten zo beschrijven dat de lezer het begrijpt.

De wisselwerking tussen de objectiviteit van het nieuws en het medische model heeft nog een consequentie. Door verklaringen op het individu te richten, kan nieuws een sociaal stigma bewerken voor de zieke. Nieuws kan sommige zieke mensen subtiel de schuld geven voor hun ziekte, vooral als deze mensen enigszins anders zijn in hun gedrag of imago. Wat deze mensen sociaal onaantrekkelijk maakt, wordt in het nieuws impliciet aan hun ziekte gekoppeld (McAllister, 1992:203). Dit is een groot gevaar bij hiv/aids. Er wordt in berichtgeving ook vaak een verschil gemaakt tussen de ziekte en de persoon. De persoon met hiv/aids wordt neergezet als een zieke, moreel verwerpelijk en ten dode opgeschreven (Clarke, 1992:117)

Niet alleen psychologische kenmerken kunnen als ziekte aangemerkt worden, ook de demografie kan mensen stigmatiseren. Volgens Pence (1989 in McAllister, 1992:202) werden tijdens uitbraken van cholera vaak stereotypen van mensen gebruikt om de uitbraak te verklaren. Zo ontstond het beeld van dronken Ieren, luie zwarte mensen en vieze armen (McAllister, 1992:202). Deze stigmatisering geldt ook voor mensen met hiv/aids. Volgens een studie van Burkholder en Harlow (1999:27) willen veel adolescenten heteroseksuelen niets van hiv/aids weten, vanwege de associatie met homoseksualiteit. Zelfs als ze zich zelf in een risicogroep bevinden door risicovol gedrag.

De journalist moet vaak onbekende feiten begrijpelijk maken voor de lezer. Ook dit proces kan leiden tot medicalisering. Wetenschappelijk onderzoek is vaak een gecompliceerd proces, dat de journalist op een begrijpelijke manier naar de lezer over moet brengen. Een van de manieren om dit te doen is door het proces te versimpelen. Het probleem is dat er hierbij al een mening wordt overgebracht. Dit kan een dilemma zijn voor het communiceren van medisch onderzoek naar de lezer. Het nieuwsbericht kan informatie bagatelliseren of juist opblazen (McAllister, 1992:207). Dit geldt ook voor onderzoek naar hiv/aids.

2.8 De lokale pers in de agendasettingtheorie

De lokale krant geeft een extra dimensie aan het concept van agendasetting. Zoals blijkt uit het voorbeeld van *The San Francisco Chronicle* in paragraaf 2.4.2 kan een lokale krant er een andere agenda op na houden dan de landelijke pers (Dearing & Rogers, 1992:178). *The San Francisco Chronicle* schreef meer over hiv/aids dan andere kranten in de Verenigde Staten. Toch rapporteerde de lokale pers in San Francisco in het algemeen meer over het probleem dan de nationale media. In dit beginstadium van de epidemie beoefende de lokale pers haar informatieve en educatieve functie rondom het onderwerp hiv/aids, waar de landelijke media dat niet deden. Nu is hiv/aids in veel andere landen een groot probleem en is de berichtgeving niet meer beperkt tot San Francisco alleen.

Er zijn verschillende redenen te noemen waarom hiv/aids zo hoog op de media-agenda kwam te staan in deze stad. Ten eerste kende de stad een hoger percentage hiv-infecties dan in enig andere Noord-Amerikaanse stad (Dearing & Rogers, 1996:31). Hierdoor stond het onderwerp direct al dicht bij de lezers van San Francisco. De kranten kregen de mogelijkheid om een platform voor debat te zijn (Hadland & Thorne, 2004:13).

Er waren verschillende journalisten die zich sterk maakten voor het onderwerp, zoals de journalist van *The San Francisco Chronicle*. Verder woonden er veel homoseksuelen in San Francisco met politieke en economische invloed. Een netwerk van homoseksuelen en medici richtte organisaties op om tegen hiv/aids te strijden. De burgemeester en wethouders stelden geld beschikbaar voor hiv/aidspreventie, onderzoek, testen en de behandeling van hiv/aidsgeïnfekteerden. Verder stonden verschillende partijen tegenover elkaar in de zaak van een mysterieuze ziekte.

Een verhaal met zoveel verschillende kanten was onweerstaanbaar voor de lokale journalisten van San Francisco. Hierdoor was de stad de eerste waar hiv/aids op de publieke agenda kwam (Dearing & Rogers, 1996:31). Uit dit voorbeeld blijkt dat de lokale pers dingen op kan pakken waar de landelijke pers niets of niet zoveel mee doet.

2.9. Conclusie

In dit hoofdstuk kwam de eerste specifieke onderzoeksvraag aan de orde: *Wat zijn de functies en dus de rol van lokale kranten in de berichtgeving over hiv/aids?* In antwoord op deze vraag kan gesteld worden dat dezelfde principes die op de pers in zijn algemeen betrekking hebben, op de lokale pers kunnen worden toegepast (zie ook paragraaf 2.8). De extra dimensie ligt in het lokale karakter van de lokale pers. Zoals eerder gezegd in paragraaf 2.5.1, komen sommige dingen nooit op de publieke agenda omdat de media er geen aandacht aan besteden (Wood, 1983:256). Omdat de lokale pers op kleinere schaal werkt, kunnen problemen de lokale krant makkelijker bereiken. Ze kan problemen verslaan waar de landelijke pers niet over rept, maar wel van wezenlijk belang zijn voor de bevolking van het bewuste gebied (Kennedy, 1974:9). Op het lokale vlak kunnen kranten hun functies, vooral de informatieve en educatieve functie, dus bijzonder goed uitoefenen. Vooral bij een probleem als hiv/aids is dit belangrijk, omdat de krant lezers informatie en educatie kan geven, en een lokaal debat op gang kan brengen. Dit leidt weer tot community empowerment. De lokale pers kan in het debat rondom hiv/aids dus een belangrijke rol vervullen als ze deze op zich wil nemen.

Hoofdstuk 3

Hiv/aidsberichtgeving in de *Carletonville Herald*

3.1 Achtergrond *Carletonville Herald*

In dit hoofdstuk analyseer ik de *Carletonville Herald*. De *Carletonville Herald* bestaat sinds 1963 en is sinds 1999 onderdeel van MooiVaal Media. Dit mediaconcern is de uitgever van twaalf verschillende lokale kranten, waarvan drie in de provincie Noord-West en negen in het aangrenzende Vaaldriehoek-gebied in de provincie Gauteng (Stander, 2006).

De oplage van de *Carletonville Herald* is meer dan vijfduizend exemplaren, met een bereik van 22.000 lezers in de steden Carletonville en Fochville in Gauteng, aangrenzend aan de provincie Noord-West. De inkomensgroep van lezers varieert van laag tot hoog. Lezers werken vaak bij een mijn of bedrijven die met de mijnen te maken hebben. Een deel van de bewoners van Carletonville is echter in de omgeving van Johannesburg werkzaam. Aangezien mijnwerkers meestal een goed salaris verdienen, is er een groot aantal lezers die wat te besteden hebben (Stander, 2006).

3.2 Hiv/aids in de *Carletonville Herald*

Dit onderzoek kijkt naar negen nummers van de *Carletonville Herald*. Vier van de vijf geanalyseerde nummers van juni bevatten artikelen die hiv/aids als onderwerp hebben of zijdelings noemen. Dit zijn respectievelijk foto's, nieuwsberichten en een advertentie. Opvallend is dat de *Carletonville Herald* in de maand juli geen verwijzingen naar de epidemie heeft. Uit deze uitgaven kan dus geen afleiding worden gemaakt over de agendasetting of over de vervulling van de functies van de krant.

3.2.1 2 juni

De *Carletonville Herald* van 2 juni bevat een foto met fotobijschrift van een studente van het WestCol college die een Aids-test laat doen (Tsimane, 2006:9). Het fotobijschrift geeft aan dat het hier om een positief onderwerp gaat: '*Students at the college were given the opportunity to know their hiv status voluntarily, thanks to an initiative by WestCol and the Department of Health*'. De foto heeft een prominente plek in het midden van de pagina. Het beeld dat wordt opgeroepen, is dat testen belangrijk is: een school en het ministerie van volksgezondheid slaan immers de handen ineen om een aidstest te verzorgen. Op deze manier wordt het testen van hiv/aids op de agenda gezet. De krant vervult hier haar informatieve en educatieve functie (zie paragraaf 1.6.2.1, en 2.2). In de eerste plaats geeft ze informatie over wat er gebeurt op het gebied van hiv/aids. De educatieve functie is minimaal, maar op de achtergrond aanwezig. De foto laat een stukje zien van hoe het er tijdens zo'n test aan toegaat.

3.2.2 9 juni

In de *Carletonville Herald* van 9 juni staat op geen enkele manier een verwijzing naar hiv/aids. De onderzoeker kan hier dus niet uit afleiden wat de krant op de agenda zet, of welke functies worden vervuld. Het gebrek aan berichtgeving kan echter een aanwijzing zijn dat hiv/aids geen belangrijk punt op de agenda van de krant is .

3.2.3 16 juni

De krant van 16 juni bevat een nieuwsbericht over een project voor en door jongeren, het '*Wendela Youth against hiv/Aids and Drug Abuse Project*' (Tsimane, 2006:8). Volgens het artikel richt het project zich op 'vaardigheden en economische ontwikkeling', maar het is niet helemaal duidelijk wat het project in praktijk doet om hiv/aids en drugsgebruik tegen te gaan. Toch kan het artikel positief worden genoemd, aangezien er hier aan het probleem wordt gewerkt. Hiv/aids wordt op een positieve manier op de agenda gezet. Het artikel is het hoofdartikel op de pagina, waarvan drievierde uit advertenties bestaat. De functie die de krant hier vervult is een informatieve, ze bericht eenvoudig wat er op het vlak van preventie gebeurt.

3.2.4 23 juni

De *Carletonville Herald* van 23 juni bevat twee verwijzingen naar hiv/aids. De eerste is een foto van een bijeenkomst op een school voor de 'nationale milieu week' (Tsimane, 2006:10). De foto en het bijgaande artikel gaan op geen enkele manier over hiv/aids, maar op de foto is een grote kaars met het bekende rode hiv/aidslint in beeld. Hiv/aids wordt hier niet op de agenda geplaatst, omdat het artikel er verder niet over rept. De functie van de krant komt hier niet uit de verf, het draagt in het beste geval bij aan bekendheid van het hiv/aidslogo.

De andere verwijzing wordt gemaakt in een artikel over een NGO die jeugdleiders traint, om jongeren van het criminele pad te houden (Tsimane, 2006:12). Eén van de eerder getrainde jeugdleiders is hiv-positief en geeft nu hiv/aidstrainingen voor medewerkers van het bedrijf Sun International. Hiv/aids komt hier positief in beeld. Ondanks een hiv-status kan iemand toch positief en actief bezig zijn, zoals de eerder genoemde jeugdleider. In die zin heeft het artikel een educatieve functie naast de informatieve functie. Het artikel staat vrij prominent op de pagina, met een foto van een aantal oude dames die geïnteresseerd luisteren.

3.2.5 30 juni

Ten slotte bevat de *Carletonville Herald* van 30 juni geen redactioneel artikel over hiv/aids, maar wel een bijlage van de gemeente waarin het probleem aan de orde komt (Merafong City, 2006). Het 'Merafong City News' is een bijlage van de gemeente en bespreekt de plannen en budgettering van de gemeente. Deze bijlage schaar ik onder de categorie 'advertentie'. Hiv/aids komt hier ook aan de orde. Inwoners worden gevraagd om op enige manier aan projecten mee te werken. Hier wordt de lezer dus gevraagd actief te worden en zelf mee te helpen aan de oplossing van het probleem. De focus van de bijlage is aan de ene kant negatief en aan de andere kant positief. Eerst concentreert het gedeelte op de problemen die hiv/aids voortbrengt en levens die verwoest zijn. Dan op de oplossingen die er zijn, waar de lezer zelf aan bij kan dragen. Dit stuk heeft duidelijk een informatieve functie. Toch wordt er lichtelijk gerefereerd aan de functie waarin de krant het publieke debat aanjaagt. Doordat de bijlage de lezer aan wil moedigen zelf actief te worden, wordt deze er bij betrokken.

3.3 Samenvatting hiv/aidsberichtgeving

De *Carletonville Herald* schrijft in de maand juni over hiv/aids, maar in de maand juli is er geen enkel artikel dat het onderwerp aanstipt. De rol van de *Carletonville Herald* in hiv/aids ligt hoofdzakelijk in haar informatieve functie. Deze informatieve functie wordt niet uitgebuit. De gepubliceerde artikelen en foto geven weinig of geen achtergrondinformatie over hiv/aids, de krant bericht over gebeurtenissen.

In twee artikelen is er sprake van een educatieve functie. Zo ziet een lezer hoe een aidstest eruit ziet en hoe een hiv-positieve man niet bij de pakken neerzit. Dit is echter marginaal. De 'Merafong City News' bijlage kan als aanjager van het publieke debat gezien worden, maar dat is op zeer kleine schaal. Het onderwerp hiv/aids lijkt niet hoog op de media-agenda van de krant te staan. Deze lage prioriteit blijkt uit het feit dat er in de maand juli geen artikelen over hiv/aids in de krant staan. In de maand juni wordt het onderwerp genoemd, maar de journalist gaat niet dieper op het onderwerp in.

3.4 Nieuwsredacteur *Carletonville Herald*

Willie du Plessis (2006) is nieuwsredacteur van de *Carletonville Herald*. Volgens hem geeft de krant regelmatig aandacht aan hiv/aids, ondanks de stilte in de maand juli. "Delen van het jaar is het erg stil rondom hiv/aids. Sommige weken plaatsen we niets over hiv/aids en sommige weken plaatsen we meer dan één artikel. We proberen elke twee, drie maanden een sterk verhaal over hiv/aids te plaatsen. Als er iets gebeurt, zullen we daar een grote dekking aan geven. We hebben geen beleid dat we over hiv/aids moeten schrijven, maar als er geen plaats voor een bericht is zullen we er plek voor maken."

De reden dat de krant prioriteit aan het onderwerp geeft, is de aanwezigheid van de mijnen. "Niet zo lang geleden werd bekend gemaakt dat in de omgeving van Carletonville het hoogste percentage hiv

positieve mensen woont,” vertelt hoofdredacteur Hennie Stander (2006). “De reden is waarschijnlijk dat een groot aantal mijnwerkers, als ze naar Carletonville komen, vaak al hiv hebben.”

Du Plessis (2006) vindt dat de *Carletonville Herald* genoeg aandacht aan hiv/aids besteed. “We maken regelmatig plaats voor een bericht of foto. Over het algemeen dekken we het onderwerp aanhoudend. Mijn persoonlijke ervaring is dat als je teveel over hetzelfde bericht, mensen afgestompt raken. Ze zullen het bericht niet meer lezen. Het is een uitdaging om op een nieuwe en verse manier te berichten, een nieuwe interessante focus te vinden. In het algemeen geven we informatie over nieuwe ontwikkelingen. We laten zien wat de nieuwste ontwikkeling is, en geven daar raad bij. Dat is dus meer informatief. We berichten over de voorkoming, geven algemene inlichting over hoe instanties zoals de mijnen met hiv omgaan. We laten het probleem zien, en dan hoe je er mee kunt leven. We proberen positief over hiv/aids te berichten, dus we zullen onze verhalen bijvoorbeeld eerder richten op hoe je verder kunt leven nadat je met het hiv-virus besmet bent. De artikelen zijn in zekere zin ook opvoedend. Wat kun je eten, wat moet je niet doen, laat je testen. We proberen van tijd tot tijd ook aandacht aan de positieve verhalen te geven. Succesverhalen van mensen met hiv/aids die toch wat bereikt hebben. We proberen daar zo over te schrijven omdat hiv/aids zo’n grote impact heeft. Zo nu en dan meten we de mening van het publiek, als de minister bijvoorbeeld iets heeft gezegd. Dan plaatsen we daar brieven over. Maar als ik eerlijk ben, reageren daar bitter weinig mensen op. Maar door te wijzen op wat er plaatsvindt, kunnen mensen toch zien wat er in de gemeenschap gebeurt.”

Du Plessis (2006) vertelt verder dat de krant niet elke maand specifiek naar verhalen over hiv/aids zoekt: “Maar we krijgen verhalen toegespeeld. De mijn AngloGold Ashanti stuurt veel informatie. Ook werken we samen met Home Based Care, het Aidswezenfonds Heartbeat en soortgelijke organisaties. Het is lang geleden dat we zelf naar informatie op zoek zijn geweest.”

Du Plessis (2006) geeft een herdenkingsdienst als voorbeeld. “Eenmaal per jaar worden mensen die aan aids zijn gestorven herdacht door kaarsen te branden. Ook laat de burgemeester zich elk jaar testen, om een voorbeeld te stellen. Hier zullen we zeker over schrijven. De *Carletonville Herald* probeert alle aidsveldtochten bij te wonen en er in ieder geval een foto en een stukje aan te wijden. De mijn maakt af en toe cijfers bekend, maar niet doorlopend. Elke mijnschacht heeft zijn eigen hiv management en -initiatieven. De mijnen hebben een open beleid, ze vinden het belangrijk dat mensen weten wat er speelt. Ook het crisiscentrum maakt cijfers bekend. Dit centrum helpt veel vrouwen die aangerand zijn. Ziekenhuizen zijn niet snel geneigd om statistieken te geven. Veel van onze berichtgeving gaat over tuberculose. Tuberculose heeft invloed op hiv/aids en onze tuberculose berichtgeving is hiv-verwant. hiv-positieve mensen zijn hier makkelijk vatbaar voor. De afgelopen weken hebben we bijvoorbeeld veel over tuberculose bericht.

Carletonville kent een andere situatie dan Klerksdorp. In Khutsong leven veel mensen met aids. Het blijft niet beperkt tot de mijnen, het leeft ook in de woonbuurten. Ik denk dat onze gemeenschap niet in kleine

hokjes te plaatsen valt. In de *Carletonville Herald* schrijven we meer over aids dan in Potchefstroom, omdat onze gemeenschap er meer door wordt geraakt.”

3.5 Conclusie hiv/aidsberichtgeving in de *Carletonville Herald*

In dit hoofdstuk kwam de tweede specifieke onderzoeksvraag aan de orde, namelijk *Hoe bericht de Carletonville Herald over hiv/aids?*

De analyse van de *Carletonville Herald* en het interview met nieuwsredacteur Willie Du Plessis (2006) laat verschillende uitkomsten zien. De kranten in de twee onderzochte maanden bevatten in zijn geheel weinig informatie over hiv/aids. De maand juni bevat een aantal artikelen, maar in de maand juli zijn er geen artikelen over hiv/aids. Du Plessis geeft daarentegen aan dat het onderwerp door zijn redactie als belangrijk wordt ervaren.

Volgens Du Plessis is de reden voor deze tegenstelling het feit dat de krant delen van het jaar weinig informatie toegespeeld krijgt. Toch probeert de krant elke twee, drie maanden een sterk verhaal over hiv/aids te plaatsen. Daarnaast worden alle gebeurtenissen op zijn minst met een foto en een kort stukje genoemd. De reden hiervoor is dat de pandemie de gemeenschap in Carletonville raakt. Door de aanwezigheid van de mijnen is er een hoog hiv-percentages.

Volgens Du Plessis (2006) bericht de *Carletonville Herald* genoeg over hiv/aids. “We hebben geen beleid dat we over hiv/aids moeten schrijven, maar als er geen plaats voor een bericht is zullen we er plek voor maken.” We zoeken niet elke maand specifiek naar verhalen over hiv/aids, maar we krijgen verhalen toegespeeld.” Meestal is dit voldoende. “Over het algemeen dekken we het onderwerp aanhoudend.” Hij waarschuwt voor een verzadiging van berichtgeving. “Mijn persoonlijke ervaring is dat als je teveel over hetzelfde bericht, mensen afgestompt raken. Ze zullen het niet meer lezen.”

Het is moeilijk om mensen bij het debat over hiv/aids te betrekken. “Zo nu en dan meten we de mening van het publiek, als de minister bijvoorbeeld iets heeft gezegd. Dan plaatsen we daar brieven over. Maar als ik eerlijk ben reageren daar bitter weinig mensen op.”

De rol van de *Carletonville Herald* in hiv/aids ligt hoofdzakelijk in haar informatieve functie. Deze informatieve functie wordt in de artikelen niet uitgebuit. De gepubliceerde artikelen en foto geven weinig of geen achtergrondinformatie over hiv/aids, de krant bericht over gebeurtenissen. Toch wil Du Plessis wel achtergrondinformatie geven, om de lezer over de ziekte te informeren.

In twee artikelen is er dan ook sprake van een educatieve functie. Een artikel beschrijft hoe een aidstest eruit ziet en hoe een hiv-positieve man niet bij de pakken neerzit. Dit stemt overeen met de positieve instelling die Du Plessis aan zijn hiv/aidsberichtgeving mee wil geven. “We proberen van tijd tot tijd ook

aandacht aan de positieve verhalen te geven. Succesverhalen van mensen met hiv/aids die toch wat bereikt hebben. De artikelen die we schrijven zijn in zekere zin ook opvoedend. Wat kun je eten, wat moet je niet doen, laat je testen. We proberen daar zo over te schrijven, omdat hiv/aids zo'n grote impact heeft. In de *Carletonville Herald* schrijven we meer over aids dan in Potchefstroom, omdat onze gemeenschap er meer door wordt geraakt."

Hoofdstuk 4

Hiv/aidsberichtgeving in de *Potchefstroom Herald* en *NoordWes Gazette*

4.1 Achtergrond *Potchefstroom Herald* en *NoordWes Gazette*

Dit hoofdstuk kijkt naar de *Potchefstroom Herald* en *NoordWes Gazette*. Deze kranten behoren allebei tot MooiVaal Media, een mediaconcern dat twaalf lokale kranten drukt. De *Potchefstroom Herald* bestaat sinds 1908. De krant heeft wekelijks een oplage van meer dan zeventuizend exemplaren met een bereik van meer dan 28.000 mensen. Ze richt zich op de hogere inkomensgroepen, aangezien er voor moet worden betaald. De krant verschijnt tweetalig, in het Engels en Afrikaans.

De achtergrond van de lezers is zeer divers. De lezersgroep omvat academici, ambtenaren, studenten, atleten, arbeiders, militairen en agrariërs. Veel van deze lezers werken in Johannesburg en wonen in Potchefstroom (Stander, 2006).

De *NoordWes Gazette* bestaat sinds 1995. Ze begon als een oppositiekraant van de *Potchefstroom Herald*, maar werd in 1997 door MooiVaal Media overgenomen en bevindt zich sindsdien onder dezelfde paraplu als haar voormalige concurrent. De *NoordWes Gazette* wordt wekelijks gratis verspreid onder de inwoners van Potchefstroom, met een oplage van 35.000. De lezers zitten in hoge en lage inkomensgroepen, maar de krant wordt specifiek ook in de traditioneel zwarte woongebieden van Potchefstroom verspreid. De achtergrond van de lezers is net zo divers als die van de *Potchefstroom Herald* en net zoals deze krant publiceert de *NoordWes Gazette* in het Engels en in het Afrikaans (Stander 2006).

4.2 Hiv/aids in de *Potchefstroom Herald*

Twee van de vijf nummers van de *Potchefstroom Herald* in de maand juni 2006 bevatten een verwijzing naar hiv/aids. Ook in de maand juli 2006 bevatten twee nummers een artikel met het onderwerp.

4.2.1 9 juni

Op negen juni zijn er twee artikelen die hiv/aids zijdelings noemen, een nieuwsbericht en een humaninterestartikel. Het nieuwsartikel bevat de basisinformatie en het humaninterestartikel kijkt meer naar de menselijke kant van het nieuws.

Het eerste artikel is een nieuwsbericht over christenen die samen voor Potchefstroom bidden (Botha, 2006:4). Eén van de gebedsonderwerpen in het artikel is hiv/aids. Hiv/aids wordt hier niet positief of

negatief afgebeeld, er wordt gewoonweg voor gebeden. Er is dus geen sprake van de vervulling van een van de functies die de krant kan vervullen.

Het andere artikel is een humaninterestartikel over nieren die niet meer werken (Van Schalkwyk, 2006:8). Het meisje dat aan het woord komt, vindt dat kanker en hiv/aids altijd voor het voetlicht komen, maar dat niemand over orgaandonatie praat. Volgens het artikel krijgt iemand die ouder is dan zestig, die aan diabetes lijdt of hiv/aids heeft, geen nierdialyse van de verantwoordelijke instanties. De focus op hiv/aids is hier dus negatief: iemand met hiv/aids krijgt geen nierdialyse en door berichtgeving over hiv/aids wordt orgaandonatie naar de achtergrond geschoven. Dit artikel vervult duidelijk een informatieve en educatieve functie. Deze educatie ligt echter niet op het gebied van hiv/aids, maar op het gebied van nierziekte.

4.2.2 30 juni

De krant van 30 juni bevat een nieuwsbericht met een woedende man die een regeringsambtenaar uitscheldt en hier onder andere het woord aids voor gebruikt (Cloete, 2006:4). Ondanks dat dit artikel niets met de ziekte te maken heeft, betrek ik het toch in het onderzoek. 'Aids' wordt hier in een negatieve context gebruikt, namelijk als scheldwoord. Dit kan zelfs worden doorgetrokken naar medicalisering (zie hoofdstuk 2.7). De ziekte aids wordt gekoppeld aan voor de betreffende man onwenselijk gedrag. De functie van de krant komt hier niet in naar voren, omdat het woord alleen even wordt genoemd. Er wordt op geen enkele manier op de ziekte ingegaan, het artikel zelf heeft er niets mee te maken.

4.2.3 14 juli

De *Potchefstroom Herald* van 14 juli 2006 bevat een nieuwsbericht met bijgaande foto over de lancering van een hiv/aidssupportprogramma. De focus op het onderwerp is hier positief, het programma traint mensen om andere mensen bewust te maken van hiv/aids. Bijgaande bij het artikel staat een foto van twee betrokkenen die een kaars aansteken (Anon. 2006:22). Het artikel geeft naast de prominentie van het onderwerp achtergrondinformatie over wat er op het gebied van bewustwording rond hiv/aids gebeurt. De functie van dit artikel is dus informatief.

4.2.4 28 juli

Het tweede artikel in de maand juli dat hiv/aids noemt, staat in de *Potchefstroom Herald* van 28 juli. Het nieuwsbericht gaat over een film die jongeren tegen hiv/aids wil waarschuwen. Het artikel gaat echter vooral over het maken van de film, niet over hiv/aids (Louw, 2006:26). Ook hier is dus sprake van de informatieve functie van de krant.

4.3 Hiv/aids in de *NoordWes Gazette*

Ook de *NoordWes Gazette* heeft in de maand juni 2006 twee nummers waarin over hiv/aids wordt gesproken. Dit zijn echter iets meer artikelen dan in de *Potchefstroom Herald*. De maand juli 2006 bevat drie nummers waarin hiv/aids aan de orde komt.

4.3.1 20-26 juni

Het nummer van twintig tot en met 26 juni bevat drie artikelen met een verwijzing naar hiv/aids. Het eerste artikel is een nieuwsbericht met grote foto, over de viering van de jeugddag in Barolong (Makgoane, 2006:4). De vice-voorzitter van Barolong spreekt zijn gemeenschap toe en spreekt over de prioriteiten die Barolong heeft, waaronder hiv/aids. Het onderwerp wordt hier positief ter sprake gebracht. Het is een probleem, maar nu één van de prioriteiten. Hier komt de informatieve functie van de krant naar voren, omdat de vice-voorzitter meldt dat hiv/aids een van de prioriteiten is.

Een pagina verder staat een nieuwsbericht over een NGO die kinderen in Ikageng schooluniformen schenkt (Kessels, 2006:5). Een aantal van de andere zaken waar de NGO zich mee bezighoudt, zijn de problemen rondom hiv/aids. Net als bij het vorig genoemde artikel wordt het probleem hier positief ter sprake gebracht. Ondanks dat het een probleem is, zit de NGO niet moedeloos bij de pakken neer, maar probeert ze wat te doen om de mensen te helpen. Ook hier maakt de *NoordWes Gazette* gebruik van haar informatieve functie.

Het artikel op bladzijde zes gaat helemaal over hiv/aids (Africa, 2006:6). Het nieuwsbericht verhaalt over verschillende bedrijven en NGO's die een gelofte van partnerschap tekenen met de 'Local Aids Council'. Door deze gelofte te tekenen beloven de deelnemers actief deel te nemen aan de strijd tegen hiv/aids. De focus op hiv/aids is ook hier positief. De verschillende partijen werken immers samen om hiv/aids tegen te gaan. In dit artikel liggen verschillende functies van de krant. Naast het geven van informatie, wordt er een debat gecreëerd: moeten bedrijven zich inzetten tegen hiv/aids?

4.2.3 27 juni – 3 juli

Ten slotte bevat de *NoordWes Gazette* van 27 juni tot en met 3 juli 2006 twee artikelen met een verwijzing naar hiv/aids. Het eerste artikel noemt hiv/aids slechts zijdelings (Anon. 2006:2). Het nieuwsartikel beschrijft een dag waarop de verschillende departementen van de regering aan de burgers uitleggen waar ze mee bezig zijn. De dag is georganiseerd door de Zevende Dag Adventisten. Op de bijeenkomst wordt onder andere voor hiv/aids gebeden. De focus op het onderwerp is hier neutraal,

hiv/aids wordt slechts zijdelings als gebedspunt genoemd. In die zin heeft het artikel wat hiv/aids betreft geen functie. Wel laat het zien dat de Zevende Dag Adventisten het onderwerp op hun publieke agenda hebben staan. In die zin raakt ze haar informatieve functie wel.

Het andere nieuwsbericht vertelt over een jeugdleiderwedstrijd, georganiseerd door 'The Family and Marriage Society of South Africa' (Anon. 2006:3). Ook dit bericht gaat niet over hiv/aids, maar noemt het zijdelings. Een van de dingen die 'The Family and Marriage Society of South Africa' doet, is namelijk 'drugs and Aids awareness'. Ook in dit artikel is de focus op hiv/aids neutraal. Net zoals in het voorgaande artikel wordt hiv/aids alleen even aangestipt en is haar functie ten hoogste een informatieve.

4.2.4 4-10 juli

In de *NoordWes Gazette* van 4 juli tot en met 10 juli 2006 komt hiv/aids uitgebreid aan de orde. Ten eerste is daar een foto met fotobijschrift van een crèche voor aidswezen die trainingspakken van een Islamitische organisatie krijgt (Anon. 2006:4). Het fotobijschrift lijkt een negatieve inslag te hebben, de kinderen hebben het immers koud. De foto laat daarentegen een groep peuters zien die vrolijk lachend de camera inkijken. Naast het feit dat hiv/aids aan de orde komt in dit fotobijschrift, heeft het ook een lichte inslag van community empowerment. De lezer wordt opgeroepen om warme kleren te schenken, aangezien deze erg gewaardeerd worden. In die zin hebben de foto en het fotobijschrift naast een informatieve functie ook een functie als aanjager van het debat. Hulp aan aidswezen wordt op de agenda gezet.

Ten tweede is daar een foto met fotobijschrift van de start van een hiv/aids awareness programma. Op de foto staat een groep ambtenaren die bij het startschot aanwezig zijn (Anon. 2006:13). Het onderwerp mag dan hiv/aids zijn, maar er wordt verder niet op de inhoud van het programma ingegaan. De functie van de foto is puur informatief. Toch wil ik de focus van het fotobijschrift positief noemen. De lancering van een programma betekent immers dat er vertrouwen is op verbetering, het probleem is niet hopeloos.

Op bladzijde 14 staan twee artikelen die hiv/aids noemen. In het eerste artikel echter alleen zijdelings. Het artikel beschrijft de geloofsdag van de Lutherse kerk. De sprekers noemen verschillende dingen waar de kerk zich mee bezig wil houden, waaronder hiv/aids. De focus is hier noch positief, noch negatief. Het wordt simpelweg genoemd. Net als bij eerder genoemde artikelen laat het artikel alleen zien dat hiv/aids op de agenda van een organisatie staat. In die zin is ze dus informatief.

Het tweede artikel gaat echter in zijn geheel over hiv/aids. Volgens het artikel hebben meer patiënten in Potchefstroom toegang tot de antiretrovirale behandeling (Makgoane, 2006:14). Dit artikel heeft naast de prominentie die ze aan het onderwerp hiv/aids geeft, ook nog de functie van het geven van achtergrondinformatie, een educatieve functie. De lezer komt meer te weten over hoe het staat met

antiretrovirale-behandelingen in Potchefstroom. Zo blijkt dat veel mensen hun partner niet informeren over hun antiretrovirale-behandeling, en waarschijnlijk dus niets weten over hun hiv-status. In die zin is ze hier ook een aanjager van het publieke debat met betrekking tot het informeren van de omgeving van iemand die met het hiv-virus geïnfecteerd is. Met dit artikel staat hiv/aids duidelijk op de media-agenda van dit nummer van de *NoordWes Gazette*.

4.2.5 18-24 juli

De *NoordWes Gazette* van 18 tot en met 24 juli 2006 bevat een artikel waar hiv/aids alleen zijdelings wordt genoemd. Het artikel gaat over het welzijnsprogramma dat het ziekenhuis in Potchefstroom heeft gelanceerd voor haar werknemers. Onderdeel van de openingsceremonie is een dramastuk over een man met hiv die door het ziekenhuis wordt geholpen (Pretorius, 2006:4). In deze context wordt hiv/aids positief afgebeeld. De man krijgt immers de benodigde zorg. De functie van de krant is hier op zijn hoogst informatief, er wordt immers slechts aan hiv/aids gerefereerd.

Ook de *NoordWes Gazette* van 25 tot en met 31 juli 2006 noemt het onderwerp slechts zijdelings. De rol die de krant vervult is ook hier dus op zijn hoogst informatief. Het onderwerp van het artikel is een campagne om mensen bewust te maken van het feit dat ze recht hebben op een uitkering. Tijdens de campagne worden kaarsen gebrand om mensen met hiv/aids te gedenken (Eloff, 2006:3). De focus is hier neutraal.

4.4 Samenvatting hiv/aidsberichtgeving

De *NoordWes Gazette* legt meer nadruk op hiv/aids dan de *Potchefstroom Herald*. Ze publiceert meer artikelen over het onderwerp, die hiv/aids niet alleen noemen, maar er ook dieper op ingaan.

De functie die de *Potchefstroom Herald* vervult is vooral een informatieve. Er is echter maar één artikel dat hiv/aids specifiek als onderwerp heeft (Anon. 2006:22).

De *NoordWes Gazette* vervult naast een informatieve functie in één van haar artikelen ook een educatieve rol. In dat geval leert de lezer meer over antiretrovirale behandelingen in Potchefstroom (Makgoane, 2006:14). Daarnaast komt ze naar voren als een aanjager van het publieke debat (Africa, 2006:6). In die zin vervult de *NoordWes Gazette* meerdere rollen die een krant eventueel kan spelen.

4.5 Hoofredacteur *Potchefstroom Herald* en *NoordWes Gazette*

Hennie Stander (2006) is hoofredacteur van de *Potchefstroom Herald* en de *NoordWes Gazette*. Volgens Stander (2006) hebben de kranten geen specifiek beleid rondom hiv/aids. "We hebben geen beleid dat ons vertelt waar we over moeten schrijven. We hanteren het onderwerp hiv/aids zoals enig

ander nieuws. Toch zullen we berichten over hiv niet alleen meten aan de kenmerken van het harde nieuws, maar ook aan educatie. We zullen over de achtergrond schrijven, om mensen bewust te maken. Je plaatst het verhaal omdat elk bericht gaat helpen om het probleem van de pandemie aan te spreken.”

De *NoordWes Gazette* bevat in de onderzochte maanden iets meer berichten over hiv/aids dan de *Potchefstroom Herald*. Volgens Stander (2006) heeft dat niets te maken met een beleid rondom hiv/aids. “Dat heeft te maken met welk nieuws we in welke krant plaatsen. De *Potchefstroom Herald* is een betaalde krant. Hard nieuws verkoopt. De *Gazette* daarentegen is een gratis krant. Omdat er geen verkoop is, kunnen we daar meer zacht nieuws in plaatsen. Dat betekent dat er meer gewone berichten over hiv/aids in verschijnen. Dat is een gevolg van het beleid dat we hebben rondom welk nieuws we in welke krant plaatsen. Een bericht dat geen harde *news angle* heeft, kunnen we toch in de *NoordWes Gazette* plaatsen. Er is niemand overleden, het is geen grootse gebeurtenis. Aids hoeft niet aan die *news angle* te voldoen, want we beseffen dat iedereen een rol in de bewustwording rondom aids heeft.”

Stander (2006) gelooft dat de lokale krant een rol kan spelen in hiv/aids.

“We spelen een informatieve rol, maar wat daaruit voortspuit kan uiteraard ook educatief zijn. Ik denk dat het ideale bericht over hiv beide componenten bevat. Het moet actuele informatie zijn, geen cijfers van drie jaar terug bevatten. Wat gebeurt er *nu*. Dan kan een deel van het bericht een opvoedend, educatief gedeelte bevatten. Maar je moet de lezer eerst in je bericht vangen. Het bericht begint met schokkende cijfers, dan vang je de lezer om het te lezen. Met een educatief begin zul je hem niet vangen, ‘*what’s new?*’”.

“Mensen horen zoveel over aids, dat ze afgestompt raken,” Aldus Stander. “Veel mensen met wie ik praat, vragen me: ‘*whats new?*’ Mensen vertellen me nog steeds dat er helemaal niet zoveel mensen aan aids sterven. Maar ze horen de werkelijke reden waaraan mensen sterven niet. Wanneer je kunt zeggen dat de helft of driekwart van de overledenen is gestorven aan hiv/aids, kunnen mensen opnieuw geschokt worden.

Stander (2006) pakt de nieuwe *Potchefstroom Herald* op en wijst naar de voorpagina. Een man van eind dertig lacht de lezer verlegen tegemoet. Het is de foto van een onderwijzer uit Potchefstroom die bij een auto-ongeluk is omgekomen. ‘Geliefde onnie sterf,’ vertelt de kop. “Er sterven dagelijks onderwijzers en er gebeuren dagelijks auto-ongelukken. Maar deze krant heeft in de straatverkoop vierduizend exemplaren verkocht. Het nieuws is dichtbij. Geef me informatie over hiv, maar dan wel informatie over Potchefstroom. Lokale kranten stellen geen belang in nationale cijfers. Provinciale cijfers komen al in de buurt, in ieder geval meer dan nationale cijfers.”

Toch moeten deze cijfers ook op Potchefstroom van toepassing zijn. “In de *Potchefstroom Herald* wil ik niet schrijven over wat er in Carletonville gebeurt. Ik wil weten hoeveel mensen in het Potch hospitaal aan aids zijn overleden, hoeveel aidsweesjes er in Potchefstroom zijn. Als je schrijft over aids kwesties in

Zuid-Afrika in het algemeen, kan iemand denken: 'pfoe, gelukkig gebeurt dat hier niet zoveel'. Als de cijfers van Potchefstroom bekend worden zullen mensen dat lezen ook. Mensen willen nieuws wat dichtbij gebeurt, nabijheid. Maar we krijgen geen cijfers, er zijn geen cijfers beschikbaar. Op die manier kunnen we geen informatie geven die nog niet bekend is. Ik denk persoonlijk dat een gebrek aan statistieken de reden is dat kranten niet genoeg over aids schrijven. De beschikbare statistieken zijn of oud of afgezwakt."

Stander (2006) vraagt zich af of realistische statistieken sowieso wel te vinden zijn. "Ik weet niet hoe moeilijk het zal zijn om andere informatie over aids te krijgen. Tenzij deze informatie *off the record* is. Artsen in Zuid-Afrika zetten niet op het overlijdenscertificaat dat iemand aan aids is overleden. De reden dat het niet bekend wordt, is dat dokters medelijden met de patiënt hebben. De vraag is of het nationale belang niet groter is, vooral in Zuid-Afrika. Ik weet niet of de staat zelf wel weet hoeveel mensen er aan aids overlijden. Het is het beleid van de staat om niet te vertellen dat iemand als gevolg van aids is overleden. Nu zeggen ze bijvoorbeeld dat iemand is overleden aan tuberculose. De eigenlijke reden is dat hij niet genas van zijn tuberculose, omdat hij aan aids leed. Net als iemand die aan een longontsteking is overleden, zonder aids was hij genezen. Ik denk dat de staat de cijfers zelf niet weet, omdat ze de werkelijke doodsoorzaak niet invult op het lijkschouwingverslag. Ik vraag me af hoeveel mensen echt aan aids sterven.

Als zelfs een arts het niet op het overlijdenscertificaat zet, waar haalt de staat haar cijfers dan vandaan? Tenzij dokters een geheim verslag hebben, maar dat lijkt me sterk. Dat zou al ergens bekend moeten zijn. Misschien is de grootste tragedie van aids in Zuid-Afrika wel, dat de staat zelf niet weet wat de werkelijke omvang is. Je bent niet verplicht om te rapporteren dat je hiv-positief bent. Veel mensen hebben het onder de leden, maar beseffen zelf niet dat ze het hebben. Het grootste probleem met hiv/aidsberichtgeving is dat we niet de volle waarheid horen. We weten hoe je hiv/aids krijgt, dat is bekend. Geef ons cijfers. We kunnen proberen mensen in de gemeenschap te vinden die zelf aids onder de leden hebben, of ouders wiens kind is geïnfecteerd en daar over willen praten. Maar het is niet bekend welke kinderen het hebben en het is niet bekend wie aan aids overlijden. Je kunt in de gemeenschap zoeken en mensen benaderen, mensen vragen of zij van iemand in de familie weten die hiv-positief is. Dat kan anoniem, de naam niet publiceren is een prijs die je moet betalen."

Stander (2006) vervolgt: "mensen zeggen dat er weinig over hiv/aids in de *Herald* staat." De hoofdredacteur stemt daarmee in, maar plaatst een kanttekening. "Er ligt ook niets bij ons op tafel. Het is geen nieuws hoe je een hiv-besmetting kunt voorkomen. Nieuwe hiv-cijfers zijn wel nieuws."

Stander (2006) neemt berichtgeving over het kindertehuis in Potchefstroom als voorbeeld. "Het kindertehuis heeft altijd geld, kleren en voeding nodig. Je kunt geen bericht in de krant zetten dat zegt: 'schenk alstublieft geld en voedsel'. Dat leest niemand met plezier, ook al hebben alle kindertehuizen dat nodig. Je kunt wel schrijven dat de kinderen van het kindertehuis moeten worden overgeplaatst, of dat

een gedeelte van het tehuis moet sluiten. Vaak verzwijgen mensen dat soort dingen uit schaamte, maar om de aandacht van mensen te trekken moeten ze feiten geven."

Naast een gebrek aan cijfers is een gebrek aan mankracht Standers (2006) grootste probleem. "We hebben te weinig mensen en te weinig tijd om verhalen over hiv zelf bij elkaar te schrapen. Het zou helpen als lokale kranten hierbij geleid zouden worden. Misschien door staatsdepartementen of mensen die met hiv werken."

Deze informatie moet wel nieuws bevatten. "Het helpt niet om week na week dezelfde informatie naar de krant te sturen. Dat levert geen nieuws op. Ze kunnen de jongste stand van zaken rondom hiv/aids bekend maken, harde feiten en cijfers geven."

Volgens Stander (2006) kunnen advertenties mee helpen aan de bewustwording van hiv/aids. "Voor een gegeven periode kunnen alle lokale kranten een 'vuller' plaatsen." Een vuller is een soort noodadvertentie. "Als de krant al bij de opmaak is en iemand onttrekt op het laatste moment zijn advertentie, dan valt daar een gat. Wat we in zo'n gat plaatsen noemen we een 'vuller'. We kunnen daar een algemene advertentie over hiv/aids plaatsen. Je maakt verschillende educatieve advertenties van verschillende groottes. Zo'n advertentie hoeft niet noodwendig nieuwe inlichting te bevatten, het gaat om bewustwording. Je kunt niet week na week hetzelfde nieuwsbericht in de krant plaatsen. De lezer die de krant koopt zal zeggen dat er steeds hetzelfde nieuws in de krant staat en hem weggooien. Een advertentie is niet redactioneel. Het zal de lezer niet uitmaken dat een advertentie steeds hetzelfde thema heeft. Niemand betaalt daar ook voor, want wie zou daarvoor betalen?"

5.5 Conclusie hiv/aidsberichtgeving in de *Potchefstroom Herald* en de *NoordWes Gazette*

In dit hoofdstuk is getracht de derde specifieke onderzoeksvraag te beantwoorden, namelijk *Hoe berichten de Potchefstroom Herald en de Noordwes Gazette over hiv/aids?*

In Potchefstroom is er een verschil in hiv/aidsberichtgeving tussen de *Potchefstroom Herald* en de *NoordWes Gazette*. De *NoordWes Gazette* publiceert meer over hiv/aids dan de *Potchefstroom Herald*. Volgens hoofdredacteur Hennie Stander is de reden hiervoor dat nieuws over hiv/aids over het algemeen 'zacht' nieuws is. Dit soort nieuws past beter in de gratis *NoordWes Gazette* dan in de betaalde *Potchefstroom Herald*, aangezien hard nieuws beter is voor de verkoop. De artikelen in de *NoordWes Gazette* gaan ook dieper op het onderwerp in.

"We hebben geen beleid dat ons vertelt waar we over moeten schrijven. We hanteren het onderwerp hiv/aids zoals enig ander nieuws. Toch zullen we berichten over hiv niet alleen meten aan de kenmerken van het harde nieuws, maar ook aan educatie. We zullen over de achtergrond schrijven, om mensen bewust te maken. Je plaatst het verhaal omdat elk bericht gaat helpen om het probleem van de pandemie aan te spreken."

De functie die de *Potchefstroom Herald* vervult, is vooral een informatieve. Van de gepubliceerde artikelen is er echter maar één met hiv/aids als hoofdonderwerp. "We spelen een informatieve rol," beaamt Stander. "Maar wat daaruit voortspuit kan uiteraard ook educatief zijn. Ik denk dat het ideale bericht over hiv beide componenten bevat." Dit geldt ook voor de *NoordWes Gazette*, maar zij werkt in een van haar artikelen ook mee aan het publieke debat.

Stander beaamt dat de kranten weinig over het onderwerp berichten, maar werpt tegen dat er niets bij de redactie op tafel komt. "Het is geen nieuws hoe je een hiv besmetting kunt voorkomen. Nieuwe hiv-cijfers zijn wel nieuws. De cijfers moeten wel op Potchefstroom van toepassing zijn, anders zal het de lezers niet interesseren.

Je moet de lezer eerst in je bericht vangen. Het bericht begint met schokkende cijfers, dan vang je hem om het te lezen. Met een educatief begin zul je hem niet vangen." Stander vraagt zich af in hoeverre de beschikbare cijfers op de realiteit berusten. Artsen schrijven niet op het overlijdenscertificaat of een persoon is door een aan aids gerelateerde reden. "Ik weet niet of de staat zelf wel weet hoeveel mensen er aan aids overlijden."

Een artikel over een hiv-geïnfecteerde Potchefstromer zou het nieuws dichtbij brengen. Toch klinkt dit eenvoudiger dan het is. "We hebben te weinig mensen en te weinig tijd om verhalen over hiv zelf bij elkaar te schrapen. Het zou helpen als lokale kranten hierbij geleid zouden worden. Misschien door staatsdepartementen of mensen die met hiv werken." De *Potchefstroom Herald* is dus niet heel happig om over hiv/aids te schrijven. Ze vindt het aan de ene kant belangrijk, maar het onderwerp heeft niet de prioriteit. Stander waarschuwt voor het gevaar mensen te overvoeren met artikelen over hiv/aids. "Mensen horen zoveel over aids dat ze afgestompt raken." Stander geeft daarom de suggestie om als er een gat in de advertentiepagina valt, daar een gratis hiv/aids advertentie in te plaatsen. Dit zou de bewustwording van hiv/aids kunnen helpen.

Hoofdstuk 5

Hiv/aidsberichtgeving in de *Klerksdorp Record*

5.1 Achtergrond *Klerksdorp Record*

Dit hoofdstuk kijkt naar de *Klerksdorp Record*. De krant begon 121 jaar geleden als de *Mining Record*. Nu is ze deel van de North-West Newspaper Group en heeft ze een oplage van 16500 exemplaren. 14500 Exemplaren worden door losse verkoop verspreid. De lezersgroep bestaat vooral uit oudere mensen en mensen met kinderen. Dit komt neer op 25+ lezers en 40+ lezers. De krant is tweetalig en verschijnt in het Afrikaans en Engels (Kotzé, 2006).

5.2 Hiv/aids in de *Klerksdorp Record*

De *Klerksdorp Record* van juni 2006 bevat drie nummers met een verwijzing naar hiv/aids. Ook in de maand juli 2006 zijn het drie nummers met een verwijzing.

5.2.1 Week 22

Week 22 bevat vier volle pagina's over het welzijn van Zuid-Afrikaanse kinderen, onder de kop '*don't abuse our children*' (Child Welfare South Africa, 2006:25-28). Dit is echter een *advertorial* in samenwerking met Child Welfare South Africa. Elk gedeelte van *Klerksdorp* geeft aan hoe het is gesteld met het welzijn van haar kinderen en welke projecten er aan de gang zijn. Hiv/aids is niet het hoofdonderwerp, maar het is volgens de advertentie wel belangrijk voor het welzijn van kinderen om aan de gevolgen van de epidemie te werken. In die zin is de functie van het artikel informatief, educatief en een aanjager van het publieke debat in de zin dat ze het welzijn van de kinderen (ook met betrekking tot hiv/aids) wil bevorderen.

5.2.2 Week 23

In week 23 is de enige verwijzing naar hiv/aids een foto met fotobijschrift van een dokter samen met de voorzitter van een Rotary club (Anon. 2006:8). De dokter heeft een conferentie over aidsonderzoek in de Verenigde Staten bezocht, en houdt hier een lezing over bij de Rotary club. Hiv/aids komt hier op neutrale wijze aan de orde. De functie van de krant is hier puur informatief.

5.2.3 Week 25

Een nieuwsbericht in de *Klerksdorp Record* van week 25 gaat over een nieuw laboratorium (Manzana, 2006:10). Dit laboratorium zal ervoor zorgen dat de resultaten van een aidstest extra snel beschikbaar zullen zijn in de omgeving van Klerksdorp. De focus op hiv/aids is hier positief. De bloedmonsters worden nu niet meer naar Johannesburg gebracht voor onderzoek. Het nieuwe laboratorium zorgt ervoor dat mensen hun uitslag binnen twaalf uur hebben, in plaats van vier tot zeven dagen. Het artikel laat een stukje zien van het testproces. Hierdoor vervult het de rol die de krant heeft in het geven van informatie en educatie over de achtergrond van hiv/aids.

5.2.4 Week 27

Vanuit de *Klerksdorp Record* van week 27 lacht een vrolijke oude man de lezer toe. Het nieuwsbericht gaat over een inwoner van de gemeente Klerksdorp die 105 jaar oud is geworden. Hiv/aids wordt alleen genoemd als een nare ziekte: "*We never experienced such terrible diseases as HIV/Aids and teenage pregnancy*" (Leponesa, 2006:2). Hiv/aids wordt hier duidelijk in een negatieve context geplaatst. De functie van de krant met betrekking tot hiv/aids wordt hier niet vervuld, omdat er eigenlijk niet over wordt gesproken. Het is hier alleen een voorbeeld van de verschrikkelijke dingen die een mens mee kan maken.

Ook het volgende artikel in de *Klerksdorp Record* spreekt negatief over hiv/aids. Het nieuwsbericht interviewt een gehandicapte jongen die in het parlement heeft gesproken over scholing voor gehandicapte jongeren. Volgens de jongen is het aantal gehandicapten toegenomen doordat mensen in slechte gezondheid verkeren door onder andere hiv/aids (Anon. 2006:13).

Toch is er ook een positief verhaal dat hiv/aids zijdelings noemt. Het nieuwsbericht verhaalt over een dag waarop gehandicapten informatie krijgen over diensten die er voor hen zijn (Anon. 2006:18). Zo vertelt een spreker hoe je een identiteitsbewijs aan kunt vragen. Het bericht noemt dat een van de sprekers over hiv/aids vertelt. Hiv/aids wordt hier neutraal genoemd, maar het verhaal zelf is positief. Gehandicapten krijgen informatie om beter in de samenleving te kunnen functioneren. De functie van de krant is hier informatief.

5.2.5 Week 28

In week 28 is het onderwerp hiv/aids redelijk goed vertegenwoordigd in de *Klerksdorp Record*. Een nieuwsbericht gaat over een hospice dat mensen aan wil moedigen om een hiv-test te doen (Anon.

2006:5). Op de foto staat een groep vrouwen met een banner "*Know your hiv status. It's the right thing to do.*" De focus in dit artikel is positief. Het artikel heeft een informatieve rol en ze is aanjager van het publieke debat in de zin dat de betrokken hospice het debat over hiv/aids opent.

Ook het commentaar in deze *Klerksdorp Record* heeft hiv/aids als onderwerp. Het is een reactie op het artikel op pagina vijf, en roept mensen nog eens op om zich te laten testen. Zoals de schrijver zegt: "*The hiv-virus doesn't know your skin colour or sexual orientation. If you lead an irresponsible lifestyle it is time to do the responsible thing and get tested*" (Anon. 2006:10). Ook hier is de focus van het artikel positief. De lezer wordt immers aangemoedigd tot actie, de krant jaagt het publieke debat aan. Hier weerspiegelt het artikel de mening van de krant zelfs in het commentaar.

De toonzetting van een van de ingezonden brieven is juist erg negatief. De lezer klaagt over de manier waarop de verpleegsters van een bepaald ziekenhuis met hun patiënten omgaan. De lezer sterft nog liever dan in het betreffende ziekenhuis terecht te komen. Verpleegsters beschuldigen patiënten ervan aids te verspreiden. Hier is sprake van medicalisering. Hiv/aids wordt immers met enige ziekte in verband gebracht (Malebo, 2006:11). Hier is sprake van een debat dat de lezer wil openen.

5.2.6 Week 30

Het artikel in de krant van week 30 is juist weer erg positief. Het nieuwsbericht vertelt over een jongere die meedoet aan een proef voor een vaccin tegen hiv-besmetting. In de kop wordt hij als een held gehuldigd (Jacobs, 2006:3). Naast een achtergrondinformatie over deze proef (de educatieve functie van de krant) betreft het mensen ook concreet bij het debat over hiv/aids (de krant als aanjager van het publieke debat). Als iemand uit het eigen dorp aan deze proef meedoet, waarom zou ik dan niet meedoen?

5.3 Samenvatting hiv/aidsberichtgeving

De *Klerksdorp Record* vervult in een redelijk aantal van haar artikelen de rol van aanjager van het publieke debat. De lezer lijkt daar niet in mee te gaan. In de onderzochte nummers zijn geen ingezonden brieven over hiv/aids geplaatst. In een van de nummers heeft de hoofdredacteur echter een commentaar aan hiv/aids gewijd (Anon. 2006:10). Daarnaast plaatst de krant een vierpagina *advertorial* over kindermishandeling, wat onder andere aan hiv/aids gerelateerd wordt (Child Welfare South Africa, 2006:25-28). Dit laat zien dat de redactie het een belangrijk item acht. Het aantal artikelen waarin de *Klerksdorp Record* aanjager is van het publieke debat is aanzienlijk groter dan bij de andere onderzochte kranten. Daarnaast vervult ze natuurlijk de informatieve functie en hier en daar een educatieve functie.

5.4 Hoofdredacteur Klerksdorp Record

Salomé Kotzé (2006) is hoofdredacteur van de *Klerksdorp Record*. “We hebben geen beleid over de berichtgeving van hiv/aids. Ik denk persoonlijk dat nationale kranten er genoeg over schrijven.”

Kotzé (2006) heeft zelf een slechte ervaring gehad met het schrijven over hiv/aids. “Ik weet nog dat ik zelf een verhaal over iemand met aids schreef. De mensen die haar verpleegden wisten niet dat ze aan aids leed. Ik publiceerde haar naam niet, maar ze werd geïdentificeerd doordat ik alles beschreef. Daarna werd ik door een paar erg boze mensen gebeld. Dat heeft me nogal laten schrikken en daardoor heb ik aids daarna proberen te vermijden. Persoonlijk weet ik ook niet wat ik over aids moet schrijven. Iedereen weet dat aids er is, er is geen nieuw gezichtspunt. Het is onze verantwoordelijkheid te berichten als er nieuws is, maar voor mij is iets wat iedereen al weet geen nieuws. Verhalen over aidsweesjes die zichzelf opvoeden, daar zullen we over schrijven. Maar het is moeilijk om mensen te vinden. Verder zijn er ook andere belangrijke onderwerpen om over te schrijven. We zijn nog een overwegend blanke lokale krant. Blanken, onze adverteerders en lezers denken dat ze niet door hiv/aids worden geraakt. Ik zie geen tekenen dat onze lezers langzaam sterven.”

Rondom Klerksdorp zijn veel mijnen. Volgens Kotzé (2006) zijn er hier net als in Carletonville hoge hiv percentages. “Bij ons is dat ook een probleem, in Klerksdorp is dat percentage nogal hoog. Een hele tijd geleden hebben we daar nog statistieken over geplaatst. Mannen komen hier om in de mijnen te werken en zijn niet bij hun vrouwen, dan gebeurt dat. De percentages in Klerksdorp zijn hoog, maar in een andere plaats kunnen die ook hoog zijn. Het is niet zo dat we daar naar kijken en dan meer over aids gaan schrijven.”

Kotzé denkt niet dat de hoge hiv percentages onder mijnwerkers invloed heeft op haar lezers. “Mensen die in de mijnen werken blijven normaal gesproken bij de mijn, ze wonen in mijnbehuizing.” Kotzé (2006) maakt daar een kanttekening bij. “Hoeveel blanke vrouwen met een hiv-infectie zullen er in werkelijkheid wel niet zijn? Ik ken geen hiv positieve blanke vrouwen, al weet ik dat ze er zijn. Maar vrouwen zullen er niet over praten.”

Hierdoor heeft het onderwerp minder prioriteit. “In de krant die op zwarte lezers is gericht hebben we vorig jaar een reeks artikelen geplaatst die we van een aidsorganisatie kregen. Ik heb er over gedacht om de artikelen ook in de *Klerksdorp Record* te plaatsen, maar er was geen plek. We moesten kiezen tussen een persbericht over aids of een nieuwsverhaal.”

Toch is het niet zo dat de *Klerksdorp Record* het onderwerp helemaal links laat liggen. “Er gebeurt niet zoveel rondom hiv/aids, maar als er een verhaal is doen we dat. Als de NGO Hospice een kerstfeest houdt, berichten we daar soms over, om hen te helpen. Maar we gaan ermee om zoals enig ander

nieuws. Als we over aids schrijven, gaat het meestal over statistieken of zijn het verslagen over aidswezen.

Als ik een speciale verslaggever voor gezondheidszaken had, zouden we zeker over aids schrijven. Hij zou dieper kunnen graven en meer over het onderwerp kunnen zeggen. Als je een verhaal over gezondheid naast je andere verhalen moet schrijven, kun je niet zo diep graven. Maar we hebben te weinig verslaggevers om verhalen zelf te zoeken, ik gebruik liever wat er op mijn pad komt.”

Gebrek aan mankracht is niet de enige reden voor een klein aantal hiv/aidsverhalen. Kotzé (2006) wil ook niet teveel over hiv/aids schrijven. “Er is al zoveel over geschreven. De verhalen die ik al over aids heb geschreven, kan ik niet nog een keer schrijven. Ik wil er ook niet teveel over schrijven. Lezers zullen zeggen dat we alleen over aids schrijven, dat andere onderwerpen niet aan bod komen. Op een gegeven moment schrijf je alleen over aids als er specifiek iets gebeurt.”

Kotzé (2006) vraagt zich af of het probleem sowieso wel de verantwoordelijkheid van de lokale krant is. “Het is in ieder geval niet alleen de verantwoordelijkheid van de krant. Het staat ook op billboards, het is op de televisie, de radio en in advertenties. De radio is het populairste medium in Afrika, dus je zou denken dat mensen het al weten.”

5.5 Conclusie hiv/aidsberichtgeving in de Klerksdorp Record

De specifieke onderzoeksvraag *Hoe bericht de Klerksdorp Record over hiv/aids?* wordt in dit hoofdstuk belicht.

De *Klerksdorp Record* publiceert een redelijk aantal artikelen over hiv/aids, er is zelfs een commentaar aan gewijd (Anon. 2006:10). Net als in Carletonville heeft Klerksdorp mijnen, wat hoge hiv percentages tot gevolg heeft. Toch heeft dit minder invloed op de berichtgeving in de *Klerksdorp Record* dan in de *Carletonville Herald*, omdat de mijnwerkers volgens Kotzé (2006) weinig met de stad te maken hebben. “We zijn nog een overwegend blanke lokale krant. Blanken, onze adverteerders en lezers denken dat ze niet door hiv/aids worden geraakt. Ik zie geen tekenen dat onze lezers langzaam sterven.” Hiv/aids heeft dan ook geen prioriteit in de berichtgeving van de *Klerksdorp Record*. “Er gebeurt niet zoveel rondom hiv/aids, maar als er een verhaal is doen we dat.”

De krant heeft niet genoeg journalisten om zelf verhalen te zoeken. “Ik gebruik liever wat er op mijn pad komt.” Maar volgens Kotzé moet je zelfs daar mee oppassen. “Ik wil er ook niet teveel over schrijven. Lezers zullen zeggen dat we alleen over aids schrijven, dat andere onderwerpen niet aan bod komen. Op een gegeven moment schrijf je alleen over aids al er iets specifiek gebeurt.”

Kotzé lijkt negatief tegenover aidsberichtgeving te staan. In het verleden heeft ze een negatieve ervaring gehad met een anoniem interview waarna de geïnterviewde werd herkend. In tegenstelling tot de literatuurstudie in dit onderzoek en medejournalisten du Plessis en Stander, vraagt Kotzé zich af of het überhaupt de verantwoordelijkheid van de lokale krant is om over het onderwerp te schrijven. “Ik denk persoonlijk dat nationale kranten er genoeg over schrijven. Het staat ook op billboards, het is op de televisie, de radio en in advertenties. Je zou denken dat mensen het al weten.”

Hoofdstuk 6

Conclusie

6.1 Inleiding

Het doel van dit onderzoek is om te kijken welke functies en welke rol lokale kranten kunnen vervullen in verband met de berichtgeving over hiv/aids. In dit afsluitende hoofdstuk worden de belangrijkste bevindingen eerst samengevat aan de hand van de onderzoeksdoelen die in hoofdstuk één worden genoemd (zie paragraaf 1.4.2), en worden er conclusies getrokken.

6.2 Conclusie literatuurstudie

Het doel van de literatuurstudie (zie hoofdstuk 1 en 2) is om te kijken naar **wat de functie en dus de rol van lokale kranten is in verband met berichtgeving over hiv/aids** (zie specifieke doelstelling 1.4.2.1). Deze doelstelling is bereikt door ten eerste vier primaire functies te onderscheiden die de pers in deze context kan spelen, te weten:

- De informatieve functie.
- De educatieve functie.
- De pers als aanjager van het publieke debat.
- De servicefunctie.

De pers kan informatie over hiv/aids verspreiden doordat ze veel mensen tegelijk kan bereiken. Ook kan ze het beeld van de lezer over hiv/aids vormen. Hieruit vloeit voort dat ze kan dienen als een discussieforum, om zo een open en divers communicatiemilieu te creëren. Informatie moet wel in context worden geplaatst, om misinterpretatie van de situatie door de lezer te voorkomen. Door prominentie aan het onderwerp te geven, kan de krant de lezer laten zien hoe belangrijk ze het onderwerp vindt. Dit kan aan de agendasettingtheorie worden gekoppeld. Sommige onderwerpen komen nooit op de publieke agenda, omdat de pers er geen aandacht aan besteed. Omdat de lokale pers op kleinere schaal werkt, kunnen problemen de krant makkelijker bereiken. De lokale pers kan problemen verslaan waar de landelijke pers niet over rept, maar wel van wezenlijk belang zijn voor de bevolking van het bewuste gebied.

Alleen de lokale krant kan een belangrijke lokale gebeurtenis beschrijven. De nationale krant zal hier meestal geen aandacht aan besteden, omdat het alleen effect heeft op de betreffende gemeenschap. Het nieuws van de lokale krant is niet dat van vreemden, maar van bekenden, mensen die dichterbij de lezer staan. Lokale journalistiek heeft de potentie mensen te raken, juist omdat het nieuws dichterbij de

lezer staat. Daarom kan juist de lokale krant haar impact hebben met berichtgeving over hiv/aids. De ziekte is misschien een internationale pandemie, maar ze heeft lokaal haar impact.

6.3 Conclusie analyse

De specifieke doelstellingen die hier ter sprake komen zijn om vast te stellen:

1.4.2.2 Hoe de *Carletonville Herald* over hiv/aids bericht.

1.4.2.3 Hoe de *Potchefstroom Herald* en *Noordwes Gazette* over hiv/aids berichten.

1.4.2.4 Hoe de *Klerksdorp Record* over hiv/aids bericht.

1.4.2.5 In welke mate de lokale kranten de *Carletonville Herald*, *Potchefstroom Herald* en *Noordwes Gazette*, en de *Klerksdorp Record* hun functies en rol in hun berichtgeving over hiv/aids vervullen.

De onderzoeker heeft deze doelstellingen bereikt door empirisch te onderzoeken (zie de hoofdstukken 3, 4 en 5) hoe de geselecteerde lokale kranten hun functies en rol in de berichtgeving over hiv/aids vervullen, en door aan de hand van deze bevindingen gevolgtrekkingen te maken. Deze bevindingen en gevolgtrekkingen worden vervolgens kort weergegeven.

Uit het onderzoek blijkt dat de onderzochte kranten allemaal op een verschillende manier met het onderwerp hiv/aids omgaan. Willie du Plessis van de *Carletonville Herald* acht hiv/aids een belangrijk onderwerp en probeert er regelmatig aandacht aan te besteden. De epidemie raakt de gemeenschap in Carletonville, daarom maakt de krant regelmatig plaats voor artikelen of foto's over hiv/aids. Ze vervult een informatie en een educatieve rol, De *Carletonville Herald* probeert ook een aanjager van het publieke debat te zijn, maar krijgt hierbij weinig feedback vanuit de gemeenschap. De rol als aanjager komt in de onderzochte maanden ook niet naar voren. De krant steunt op externe informatie, er zijn niet genoeg mensen om zelf op onderzoek uit te gaan.

Ook de *Potchefstroom Herald* en de *NoordWes Gazette* beschouwen hiv/aids als een belangrijk onderwerp. Toch komt dat in de analyse niet naar voren. In de periode van onderzoek is er slechts één artikel dat hiv/aids specifiek als onderwerp heeft. Ze vervult hierin haar informatieve functie. Hoofdredacteur Hennie Stander beaamt dat de *Potchefstroom Herald* niet genoeg over het onderwerp schrijft. De *NoordWes Gazette* schrijft iets meer over het onderwerp. Zij vervult naast een informatieve functie ook min of meer de educatieve functie en de functie als aanjager van het publieke debat. Volgens de hoofdredacteur komt dit doordat nieuws over hiv/aids vaak 'zacht' nieuws is. Stander denkt dat er meer berichtgeving over hiv/aids zou zijn als er meer statistieken beschikbaar waren en NGO's meer input zouden leveren. De kranten hebben niet genoeg journalisten om zelf verhalen over hiv/aids te zoeken. Verder vreest Stander dat lezers afgestompt raken als ze teveel over hiv/aids lezen.

Salomé Kotzé van de *Klerksdorp Record* vraagt zich echter af of het überhaupt de rol van de lokale krant is om over hiv/aids te schrijven, aangezien de lezers al op andere manieren over het probleem horen. Toch schrijft de *Klerksdorp Record* meer over hiv/aids dan de andere onderzochte kranten, die het onderwerp wel als belangrijk ervaren. De krant vervult in een redelijk aantal van haar artikelen de functie van aanjager van het publieke debat. Daarnaast vervult ze haar informatieve en educatieve functie. Toch denkt hoofdredacteur Kotzé dat hiv/aids niet in de gemeenschap van Klerksdorp speelt. Daarom wil ze er niet teveel aandacht aan besteden. Ten slotte heeft de krant net als de andere onderzochte kranten niet genoeg mensen om zelf op zoek te gaan naar verhalen over hiv/aids die wél interessant kunnen zijn voor de lezers.

Uit het onderzoek blijkt dat de belangrijkste functies van de onderzochte lokale kranten in hiv/aids een informatieve en een educatieve zijn. De functie als aanjager van het publieke debat komt niet uit de verf. De servicefunctie komt zelfs helemaal niet aan bod. Redenen voor een matige berichtgeving zijn:

- Een gebrek aan statistieken.
- Een gebrek aan informatie van organisaties en instellingen.
- Een gebrek aan mankracht.
- Angst voor oververzadiging van de lezer.

De centrale vraag in dit concluderende hoofdstuk is hoe de lokale kranten de *Carletonville Herald*, *Potchefstroom Herald* en *NoordWes Gazette*, en de *Klerksdorp Record* hun functies en rol in de strijd tegen hiv/aids vervullen. De volgende conclusie kan aan de hand van de bevindingen worden getrokken: *De onderzochte lokale kranten vervullen niet de functies die ze theoretisch gezien in hiv/aids kunnen spelen.*

6.4 Slotconclusie en aanbevelingen

De volgende vraag loopt als een rode draad door deze studie:

Welke functies vervullen de geselecteerde lokale kranten in de strijd tegen hiv/aids?

Uit het onderzoek en de bevindingen blijkt dat het antwoord op deze algemene onderzoeksvraag is, dat de geselecteerde lokale kranten vooral een *informatieve* en *educatieve* functie vervullen. De functie als *anjager van het publieke debat* en de *servicefunctie* komen niet uit de verf.

De krant zou haar functie als aanjager van het publieke debat wel kunnen vervullen door een vraag- en antwoordrubriek, of door een discussievraag op te werpen in de brievenrubriek. Om haar servicefunctie te vervullen kan ze bijvoorbeeld informatie over bijeenkomsten rondom hiv/aids publiceren. Het is de

vraag of het debat hierdoor echt op gang komt, dat hangt helemaal af van de gemeenschap waarin de krant circuleert.

De kranten kunnen hun informatieve en educatieve functies echter uitbreiden. Tot de mogelijkheden behoren een wekelijkse informatieve rubriek over hiv/aids, interviews – eventueel anoniem – met hiv-positieve patiënten en reportages over organisaties of personen die met aidspatiënten werken. Elke krant kan onderzoeken wat er in haar specifieke gemeenschap speelt.

De uiteindelijke rol die de lokale krant in hiv/aids speelt hangt binnen de context van agendasetting echter af van het belang dat de redactie aan de epidemie hecht. De redacteurs en redactie van de geselecteerde kranten zouden moeten kijken naar hoe zij zelf tegenover dit onderwerp staan. Een belangrijk punt is dat er bepaald wordt in welke mate deze instelling strookt met de verantwoordelijkheid van de krant om haar lezers terdege in te lichten.

Als de lokale kranten in Zuid-Afrika hun functies met betrekking tot hiv/aids ten volle willen benutten, moeten de redacteurs hier persoonlijk het belang van gaan inzien, gelet op de nood in het land wat betreft de omvang van de hiv/aidsepidemie.

Bronnen en literatuur

- AFRICA, S. 2006. Council, organisations unite against Aids. *NoordWes Gazette*: 6, 20 juni.
- ALTSCHULL, J.H. 1996. A crisis of conscience: Is community journalism the answer? *Journal of Mass Media Ethics*, 11 (3):166-172.
- ANON. 2006. Council launches Hasp. *Potchefstroom Herald*: 22, 14 juli.
- ANON. 2006. Church hosts annual guest day. *NoordWes Gazette*: 2, 27 juni.
- ANON. 2006. Drugs and Aids awareness. *NoordWes Gazette*: 3, 27 juni.
- ANON. 2006. Famsa hosts leader competition. *NoordWes Gazette*. 3, 27 juni.
- ANON. 2006. Foto. *NoordWes Gazette*: 4, 4 juli.
- ANON. 2006. Council launch HIV/Aids awareness programme. *NoordWes Gazette*: 13, 4 juli.
- ANON. 2006. Foto. *Klerksdorp Record*: 8, week 23.
- ANON. 2006. Disabled youth in parliament. *Klerksdorp Record*: 13, week 27.
- ANON. 2006. Dag vir gestremdes. *Klerksdorp Record*: 18, week 27.
- ANON. 2006. Hospice leads the way. *Klerksdorp Record*: 5, week 28.
- ANON. 2006. Know your status. *Klerksdorp Record*: 10, week 28.
- BOTHA, C. 2006. A city that prays together. *Potchefstroom Herald*: 4, 9 juni.
- BURGER, A.A. 1995. Essentials of mass communication theory. Thousand Oaks: Sage publications. 208 p.
- BURGOON, J.K., BERNSTEIN, J.M. & BURGOON, M. 1983. Public and journalist perceptions of newspaper functions. *Newspaper research journal*, 46(1):77-89.

- BURKHOLDER, G.J.B. & HARLOW, L.L.H. 1999. Social Stigma, HIV/AIDS Knowledge, and Sexual Risk. *Journal of Applied Biobehavioral Research*, 4 (1):27-44.
- CHILD WELFARE SOUTH AFRICA. 2006. Don't abuse our children. *Klerksdorp Record*: 25-28, week 22.
- CLARKE, J.N. 1992. Cancer, Heart Disease, and AIDS: What do the media tell us about these diseases? *Health communication*, 4 (2):105-120.
- CLOETE, C. 2006. Maheppy dreig DBV met klippe gooi. *Potchefstroom Herald*: 4, 30 juni.
- CULLINAN, K. 2001. The media and HIV/Aids: a blessing and a curse. *Aids bulletin*, (10)2.
http://www.journ-aids.org/docs/ja_ethics_Cullinan_mediablessingandcurse.doc.
 Datum van gebruik: 27 oktober 2006.
- DEARING, J.W. & ROGERS, E.M. 1996. Communication concepts, 6: Agenda setting. Thousand Oaks, Calif.: Sage. 139 p.
- DEARING, J.W. & ROGERS, E.M. 1992. AIDS and the media agenda. (In Edgar, T., Fitzpatrick, M.A. & Freimuth, V.S., eds. AIDS: a communication perspective. Hillsdale, N.J: Erlbaum. p. 173-193.)
- DENZIN, N.K. & LINCOLN, Y.S. 2000. Introduction: the discipline and practice of qualitative research. (In Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S., eds. Handbook of qualitative research. 2nd ed. London: Sage. p. 1-28.)
- DU PLESSIS, W. 2006. Verbale kommunikasie met die outeur. Carletonville. (Skriftelike aantekeninge in besit van die outeur.)
- ELOFF, H. 2006. A better life for the people. *NoordWes Gazette*: 3, 25 juli.
- FRONEMAN, J., SWANEPOEL, T. & VAN ROOYEN, G. 2005. Handboek vir joernalistiek in Suid-Afrika. Potchefstroom: Uitgee deur die skrywers. Skool vir Kommunikasie studies. 230 p.
- FOURIE, A. 2003. Wat beteken verantwoordelike joernalistiek met betrekking tot MIV/VIGS in Suid-Afrika?: 'n inleidende studie oor MIV/VIGS in 'Die Burger' en 'The Star'. 53 p.
- HADLAND, A. & THORNE, K. 2004. The people's voice: The development and current state of the South-African small media sector. HSR Publishers: Cape Town. 127 p.

- HIEBERT, R. L. & GIBBONS, S. L. 2000. Exploring mass media for a changing world. Lawrence Erlbaum Associates. Mahwah, New Jersey. 666 p.
- HODDER, I. 1994. The interpretation of documents and material culture. (In Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. 1994. Handbook of qualitative research. Thousand Oaks, California: Sage publications. p. 393-402)
- JACOBS, D. 2006. Hold out for HIV hero! *Klerksdorp Record*: 3, week 30.
- JONGEJAN, D. 2006. Onderzoek relatie kranten en jongeren in Nederland en Zuid-Afrika. Potchefstroom. (Scriptie- B.A) 39p.
- KASHIMA, Y., GALLOIS, C. & MCCAMISH, M. 1992. Predicting the use of condoms: past behavior, norms, and the sexual partner. (In Edgar, T. et al. 1992. AIDS: A communication perspective. Hillsdale, NJ: Hove and London. P 21-46.)
- KENNEDY, B. M. 1974. Community journalism: A way of life. The Iowa State University Press. Ames, Iowa. 253 p.
- KESSELS, A. 2006. Bambanani helps orphans with uniforms. *NoordWes Gazette*: 5, 20 juni.
- KIOUSIS, S. & MCCOMBS, M. 2003. Agenda Setting Study: Agenda Setting effects and strength. MT Journal nr.142.
- KOTZÉ, S. 2006. Verbale communicatie met de auteur. Klerksdorp. (Schriftelijke aantekeningen in bezit van de auteur.)
- KUSSENDRAGER, N., VAN DER LUGT, D. & ROGMANS, B. 1997. Basisboek journalistiek: Achtergronden, genres en vaardigheden. Wolters-Noordhoff: Groningen. 332 p.
- LEPONESA, P. 2006. 105 years young. *Klerksdorp Record*: 2, week 27. .
- LOUW, R. 2006. Pukke in MIV/Vigs-film. *Potchefstroom Herald*: 26, 28 juli.
- MAKGOANE, M. 2006. Barolong people celebrate first Youth Day. *NoordWes Gazette*: 4, 20 juni.
- MAKGOANE, M. 2006. Lutheran Parish addresses issues of crime and HIV/Aids. *NoordWes Gazette*: 14, 4 juli.

MAKGOANE, M. 2006. More patients have access to ARV treatment. *NoordWes Gazette*: 14, 4 juli.

MALEBO, M. 2006. Nurses don't have any kindness. *Klerksdorp Record*: 11, week 28.

MANZANA, G. 2006. Tshepong lab speeds up HIV results. *Klerksdorp Record*: 10, week 25.

MCALLISTER, M.P. 1992. AIDS, Medicalization, and the News Media. (In Edgar, T. et al. 1992. AIDS: A communication perspective. Hillsdale, NJ: Hove and London. P. 195-221)

MCCOMBS, M. E. 2002. The Agenda-Setting Role of the Mass Media in the Shaping of Public Opinion, <http://sticerd.lse.ac.uk/dps/extra/McCombs.pdf>. Datum van gebruik 18 april 2007.

MCQUAIL, D. 2000. McQuail's mass communication theory. 4th ed. London: Sage. 542 p.

MEDIA DEVELOPMENT & DIVERSITY AGENCY. 2006. MDDA Strategic Plan 2006-2009. <http://www.mdda.org.za/docs/misc/stratplan2006-9.pdf>. Datum van gebruik: 16 juni 2006.

MEDIA DEVELOPMENT AND DIVERSITY ACT *see* SOUTH AFRICA. Media development and diversity act.

MEDIA INSTITUTE OF SOUTHERN AFRICA. 2006. Medialist. <http://www.za.misa.org/medialist.html>. Datum van gebruik: 13 juni 2006.

MENCHER, M. 1997. News reporting and writing. 7th ed. Boston, Mass: McGraw-Hill. 711 p.

MERAFONG CITY 2006. Merafong City News. *Carletonville Herald*: 30 juni.

MIDDEL, R. 1997. Communicatie en massa-communicatie. (In: Public relations: beleid, organisatie en uitvoering. Samsom Bedrijfsinformatie: Alphen aan de Rijn. P.118-131)

NAB (Newspaper Advertising Bureau). 2004. Community newspapers not just the retailer's domain. <http://www.biz-community.com/Article/Print.aspx?1=196&c=90&ai=3360>. Datum van gebruik: 16 juni 2006.

PARKER, W. 1994. The development of community-based media for AIDS education and prevention in South Africa: towards an action-based participatory research model. Durban. 167 p.

PRETORIUS, S. 2006. Potch Hospital first to introduce wellness programme. *NoordWes Gazette*: 4, 18 juli.

REICH, Z. 2005. Agenda Building: Some News About News Initiatives. Conference Papers: International Communication Association, 2005 Annual Meeting. New York, NY. 31 p.

ROBERTS, M. & MCCOMBS, M. 1994. Agenda Setting and Political Advertising: Origins of the News Agenda. (*In*: Political Communication, Volume I I , pp. 249-262) Taylor & Francis UK

VAN SCHALKWYK, S. 2006. Nuwe kliniek gee sterwendes hoop. *Potchefstroom Herald*: 8, 9 juni.

SOUTH AFRICA. Media development and diversity act. 2002. 20 p. (RP 14/2002.)

Southafrica.info. 2006. The press in South Africa

http://www.southafrica.info/ess_info/sa_glance/media/news.htm. Datum van gebruik: 3 juli 2006.

Southafrica.info. 2006. Who owns SA's newspapers?
http://www.southafrica.info/ess_info/sa_glance/media/971557.htm. Datum van gebruik: 3 juli.

STANDER, H. 2006. Verbale communicatie met de auteur. Potchefstroom. (Schriftelijke aantekeningen in bezit van de auteur.)

SWANEPOEL, T. 2005. MIV/vigsberiggewing in die Sunday Times, Rapport en Sunday Sun: 'n etiese beoordeling. Potchefstroom. (Scriptie- M.A.) 289 p.

TAC 2006. www.tac.org.za. Datum van gebruik: 27 november 2006.

THE PANOS INSTITUTE. 2005. Reporting aids: An analysis of media environments in Southern Africa. Londen. 59 p. <http://www.panos.org.uk/global/reportdownload.asp?type=report&id=1001&reportid=1073>: Datum van gebruik: 18 april 2007.

TSIMANE, E. 2006. Students volunteer to find out status. *Carletonville Herald*: 9, 2 juni.

TSIMANE, E. 2006. Manggo launch new project for youth. *Carletonville Herald*: 8, 16 juni.

TSIMANE, E. 2006. Youth must be champions for the environment. *Carletonville Herald*: 10, 23 juni.

TSIMANE, E. 2006. Khulisa for the youth. *Carletonville Herald*: 12, 23 juni.

WOOD, D.N. 1983. Mass media and the individual. West Publishing co.: St.Paul, Minnesota. 445 p.